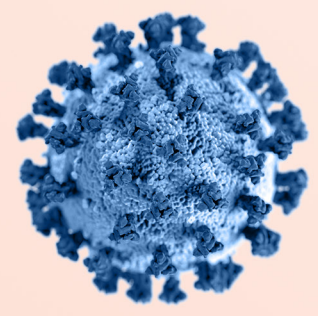

ОСВІТНІ ПРАКТИКИ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ ІНФОДЕМІЇ, АБО ЯК НЕ ІЗОЛЮВАТИСЯ ВІД ПРАВДИ

**Навчальний
посібник**

Освітні практики із запобігання інфодемії, або Як не ізолюватися від правди. Навчальний посібник / Волошенюк О. (розділ 2, 3, 5), Дегтярьова Г. (розділ 2), Каліберда М. (розділ 1), Мокрогуз О. (розділ 3), Потапова В. (розділ 4), Шаламов Р. (розділ 1) / За редакцією Волошенюк О., Євтушенко Р., Іванова В., Кулакова А. — Київ: АУП, Інтерньюз-Україна, ЦВП, 2020. – 68 с.

ISBN 978-617-7370-11-5

Посібник «**Освітні практики із запобігання інфодемії, або Як не ізолюватися від правди**» містить серію моделей занять із біології, громадянської освіти / історії, української мови та сценарій позакласного заходу, в які інтегрована медіаграмотність. Контент формує навички критичної оцінки медіаповідомлень, розуміння власної ролі у запобіганні інфодемії та відповідальне ставлення щодо поширення «вірусної» інформації. Посібник може бути використаний під час навчального процесу в закладах загальної середньої освіти, післядипломної педагогічної освіти та педагогічних вищих навчальних закладів.

Виготовлення цього посібника стало можливим завдяки підтримці американського народу, що була надана через проект USAID «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю авторської групи та необов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.

© Волошенюк О., Дегтярьова Г., Каліберда М., 2020

Мокрогуз О., Потапова В., Шаламов Р., 2020

© Центр Вільної Преси, 2020

© Академія української преси, 2020

ISBN 978-617-7370-11-5

© Інтерньюз-Україна, 2020

ПЕРЕДМОВА

Цей проект ініціювали: Академія української преси – незалежна громадська організація, яка інспірує ключові ініціативи у сфері медіаосвіти та перекваліфікації журналістських кадрів в Україні, сприяє поширенню медіаграмотності та європейських стандартів журналістики, та Інтерньюз-Україна, одна з провідних громадських організацій у сфері розвитку медіа, інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій.

Коронавірус привніс нам багато нових слів. Від певного часу ми розбираємося в «санітайзерах» проти «ковіда», знаємо, що таке самоізоляція («залишайся вдома»), соціальна дистанція, можемо запросто пояснити, які типи медичних масок ліпші, чим відрізняється епідемія від пандемії...

Проте з початком пандемії, яка охопила світ на початку 2020 років, ми стали свідками іншої страшною хвороби, яка стала небезпечною для людської психіки та інтелектуальних здібностей. Ідеться про інфодемію. Інфодемія – це поширення надмірної кількості інформації про певну проблему, через що вирішення її стає ще складнішим. Сам термін народився на початку 2020 року, коли Всесвітня організація охорони здоров'я почала говорити про навалу фальшивих і тривожних новин про пандемію COVID-19. Щосекунди інтернет, соціальні медіа та служби миттєвих повідомлень поширювали на величезну аудиторію інформацію, яка часто-густо небезпечно марна, некоректна, ба навіть шкідлива для фізичного і ментального здоров'я.

Генеральний директор ВООЗ Тедрос Адханом Гебреєсус назвав «інфодемію» одним із найбільших викликів нашого часу. Вона, за його словами, спричиняє зайву паніку і плутанину, а також роз'єднує людей.

Дослідники з Університету Східної Англії виявили, що дезінформація під час епідемій інфекційних захворювань може зробити ці спалахи серйознішими.

Поняття інфодемії включає в себе всі прояви дестабілізації інформаційної екосистеми, які значно посилюються на початку XXI століття: фейкові новини, дезінформація, мізінформація, мова ворожечі, пропаганда. Разом із експоненціальним зростанням обсягів інформації, яка виробляється і споживається, це стає вкрай загрозливим для основної видової ознаки *Homo sapiens* – розуму. Надмірна емоційність змісту інформаційних повідомлень та неймовірний тиск їхньої кількості на людську психіку значно знижують здатність раціонально сприймати дійсність та виносити зважені судження та адекватні рішення у повсякденному житті. Відтак, панічні настрої та тривожність, які супроводжують чоловіків і жінок по всьому світу, значно зростають у період значних локальних чи глобальних криз, як-то війни, економічні рецесії, епідемії. Протиотрутою та порятунком у таких ситуаціях стає здатність користуватися власним розумом, критичне мислення та дотримання елементарних правил медійної гігієни. Прищеплювання цих лікувальних компонентів стає вкрай важливим на найбільш ранньому етапі виховання та соціалізації людини, а система шкільної освіти тут відіграє чи не найважливішу роль.

Медіаексперти та медіаосвітяни України об'єдналися, щоб спільно здійснити цей проект, що містить моделі занять із біології, громадянської освіти та історії, української мови і сценарій для позакласної роботи, в які інтегрована медіаграмотність.

Весь авторський колектив складає подяку Вадиму Карандію, директору Українського інституту розвитку освіти та Юрію Рибачуку, заступникові директора Українського інституту розвитку освіти, які перші висловили ідею щодо створення посібника.

Команда авторів та редакторів

Микита Каліберда, Руслан Шаламов

НЕКЛІТИННІ НЕОРГАНІЗМИ — ВІРУСИ. ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ

(на прикладі коронавірусу SARS-CoV-2)

(заняття для учнів 10 класу, тема «Біорізноманіття»)

Суспільство повинно мати доступ до наукового знання, щоб кожен міг скласти уявлення про наявну ситуацію. Але при цьому я чітко промовляю, де мої знання закінчуються. Я завжди так робив.

Крістіан Дростен, дослідник, очолює відділ вірусології в знаменитій берлінській клініці Шаріте

МЕТА:

Повторити вивчене про віруси та хвороби людини, які вони спричиняють, шляхи поширення й способи профілактики; поглибити знання про вірус SARS-CoV-2 та хворобу COVID-19; ознайомитися з рисами фейків і маніпуляцій та навчитися їх відшукувати в медіаповідомленнях; удосконалити навички аналізу медійної інформації.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

Знаннєвий компонент

Учень / учениця:

- оперує термінами та поняттями: віруси, інфекція, інфекційна хвороба;
- наводить приклади вірусів, вірусних захворювань;
- усвідомлює важливість умінь систематизувати, зіставляти, аналізувати, узагальнювати й використовувати інформацію, яка міститься в інтернет-ресурсах;
- характеризує віруси, вірусні хвороби, способи передавання вірусних інфекцій.

Діяльнісний компонент

Учень / учениця:

- складає порівняльну характеристику вірусів;
- організовує свою діяльність (ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, рефлексує, коригує);
- володіє ефективними способами пошуку необхідної інформації в різних джерелах, зіставляє й аналізує її;
- висловлює припущення про достовірність наявної інформації;
- виявляє недостовірність одержуваної інформації, прогалини в інформації й заповнює їх;
- викриває маніпуляції за допомогою критичного мислення;
- використовує знайдену інформацію для пояснень як докази й факти в різних навчальних і практичних ситуаціях, при моделюванні й проєктуванні;
- формує позицію, погляд на проблему.

Поведінковий компонент

Учень / учениця:

- ініціює обговорення складних або суперечливих питань;
- демонструє небайдужість, активність у розгляді питань теми;
- популяризує цінності критичного мислення.

Ціннісний компонент

Учень/учениця:

- обґрунтовує судження про необхідність глобального контролю за вірусними інфекціями людини;
- необхідність дотримання гігієнічних вимог в особистому житті;
- виявляє власне ставлення до перспектив ліквідації найнебезпечніших інфекцій, до особистої та громадської профілактики захворювань;
- робить висновок: особиста гігієна — це умова ефективної профілактики вірусних захворювань;
- усвідомлює важливість потреби пошуку додаткової інформації для розв'язання навчальних завдань і самостійної пізнавальної діяльності;
- висловлює своє ставлення до написаного (прочитаного);
- демонструє здатність логічно мислити.

НАСКРІЗНІ ЗМІСТОВІ ЛІНІЇ

1. Здоров'я і безпека.

Вірусні захворювання. Інфекції, шляхи їхнього передавання. Профілактика вірусних інфекцій. Епідемії, пандемії. Карантинні й індивідуальні засоби профілактики пандемій.

2. Громадянська відповідальність.

Турбота про власне здоров'я і здоров'я інших осіб. Приклади відповідального ставлення до життя й навчання. Колективна й особиста відповідальність.

3. Екологічна безпека і сталий розвиток.

Біологічне забруднення довкілля. Протидія забрудненню й боротьба з ним.

4. Підприємливість і фінансова грамотність.

Уміння працювати ефективно й результативно.

ТЕРМІНИ

Новини про спалах коронавірусної інфекції COVID-19 у 2020 роках міцно зайняли чи не всі позиції на новинних ресурсах, і, видається, що в той період крім вірусу, взагалі нічого не існувало. Спробуймо подивитися на ці новини в контексті наукового знання про віруси та інфекції, ними спричинені.

Почнемо з означення найуживаніших термінів.

Запишіть означення трьох відомих вам термінів: вірус, інфекція та інфекційна хвороба.

(Окремі учні / учениці зачитують означення, відбувається їх обговорення)

Які зв'язки між вірусом, інфекцією та інфекційною хворобою? (вірус спричиняє інфекцію, яка стає причиною інфекційної хвороби)

А тепер заповніть пропуски в таблиці відповідності між вірусами-збудниками і хворобами.

Чи завжди збудник і хвороба мають однакову назву? (ні, крім ВІЛ/СНІДу, оперізуючий лишай спричиняє простий герпесвірус)

Вірус-збудник	Інфекційна хвороба
Вірус тютюнової мозаїки	
	Грип
	Вірусний гепатит
	Вітрянка
Папіломавірус	
ВІЛ	

Ще одне поняття, яке нам траплятиметься сьогодні весь час — коронавірус. Хто може дати йому означення? (усно)

Коронавірус — вірус родини коронавірусів, яка охоплює станом на січень 2020 року 40 видів вірусів, лише 7 з яких заражають людину.

2020 року в світі поширився вірус SARS-CoV-2, і виникла пандемія коронавірусної інфекції COVID-19. Ґрунтуючись на знанні про зв'язок вірусу та інфекції, як пов'язані COVID-19 та SARS-CoV-2? (SARS-CoV-2 спричиняє COVID-19).

Розгляньмо цитати з різних матеріалів медіа й спробуймо визначити, чи коректно вони використовують згадані терміни. Ті, хто вважає, що термін використано коректно, піднімають вгору розкрити долоню, некоректно — стиснутий кулак.

(Вчитель просить окремих учнів і учениць обґрунтувати свій вибір, твердження з некоректними висловами учнівство має переформулювати коректно)

«Україна отримає додатково 320 тисяч таблеток з дієвою речовиною гідроксихлорохін для симптоматичного лікування хворих на коронавірус COVID-19». («OBOZREVATEL»^[1]) **(некоректно, «коронавірус COVID-19» — словосполучка, подібна до плазмодій малярії чи стрептококу ангіни).**

«Українська медицина зможе витримати одночасно не більше ніж 3,5 тисяч хворих на COVID-19». (УНІАН^[2]) **(коректно, COVID-19 — це назва інфекційної хвороби)**

«Та наразі розвідка США немає ніяких підтверджень того, що COVID-19 дійсно був штучно створений в одній з китайських лабораторій». («Дзеркало тижня»^[3]) **(некоректно, хворобу не можна «створити»; автори ще помиляються в роді, використавши «був» замість «була»)**

«Індійський уряд вирішив безплатно надати Україні 30 тисяч пігулок гідроксихлорохіну для лікування нового типу коронавірусу». (ТСН^[4]) **(некоректно, лікують хворобу, а не збудника)**

«Йдеться саме про повітря, що видихається інфікованими SARS-CoV-2 пацієнтами, які підімкнені до апарата штучної вентиляції легень». («Укрінформ»^[5]) **(коректно, вірус інфікує господаря)**

¹ Вірус — неклітинний інфекційний агент, що здатний відтворюватися лише в клітинах організмів. Інфекція — зараження організму хвороботворним агентом. Інфекційна хвороба — порушення будови і/чи функціонування організму внаслідок інфекції.

² SARS-CoV-2 від Severe Acute Respiratory Syndrome COronaVirus 2 — з англ. важкий гострий респіраторний синдром коронавірус-2.

³ Походить від COronaVirus Disease — з англ. коронавірусна хвороба.

«У МОЗ побоюються спалаху коронавірусу після святкування Великодня.» («ZIK»^[6]) **(некоректно, спалахів у вірусів не буває, бувають спалахи інфікування чи хвороб).**

Чому автори й редактори припускаються подібних помилок? Чи можуть вони бути умисними?

Наостанок обговоримо цитату з новини з порталу «Ліга.Новости»^[7].

«У ВООЗ побоюються, що найбільше від коронавірусу можуть постраждати густонаселені райони африканських країн...»

Як ви вважаєте, чи доцільно використовувати в масмедіа назву коронавірусу для окремого представника, у цьому разі SARS-CoV-2, який і є причиною цієї інфекції? **(допустимо в ненауковій літературі: ми говоримо вірус гепатиту, хоча вірусів, що спричиняють гепатит чи мають у назві «гепатит», є близько десятка, вірусів грипу людини є щонайменше чотири).**

БУДОВА ВІРІОНУ

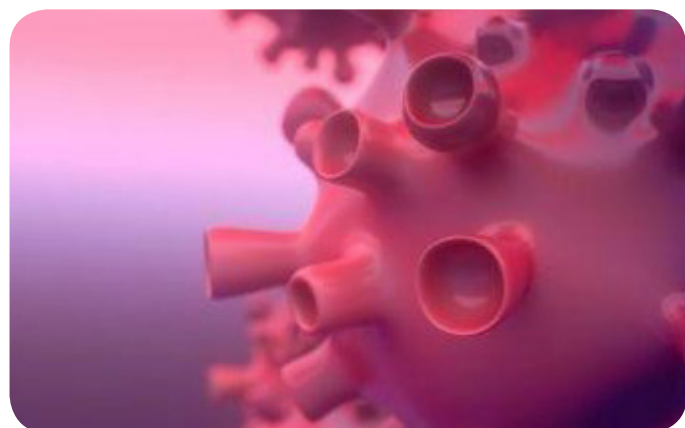
Автори й авторки новин для ілюстрування нерепортажних подій використовують доступні зображення чи світлини з архівів. Порівняйте зображення, що були використані українськими новинними медіа для ілюстрування статей про коронавірус, і на яких зображено «модель» його віріону.

(Загальна дискусія)

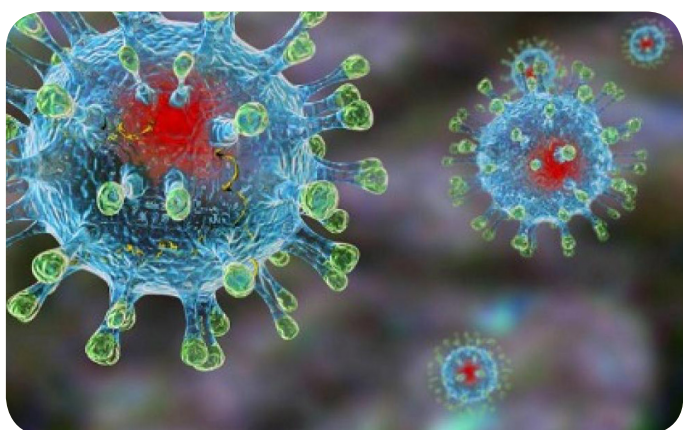
Кількість хворих на коронавірус в Україні зростає до 645 («Слово і діло»^[8])

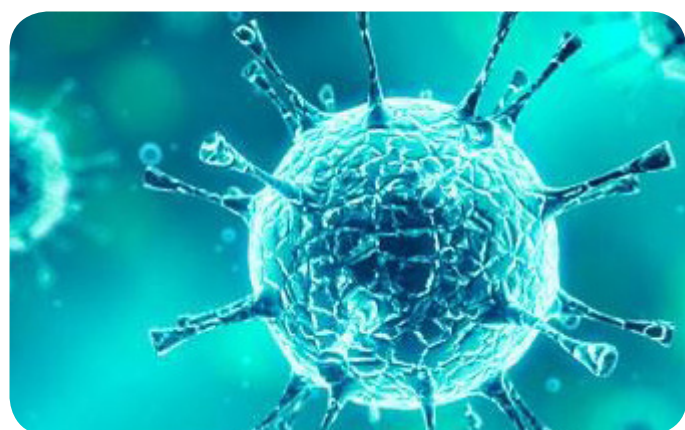
Коронавірус: коли закінчиться епідемія («BBC Україна»^[9])

14 евакуйованих американців з лайнера «Diamond Princess» виявилися хворими на коронавірус («Громадське радіо»^[10])

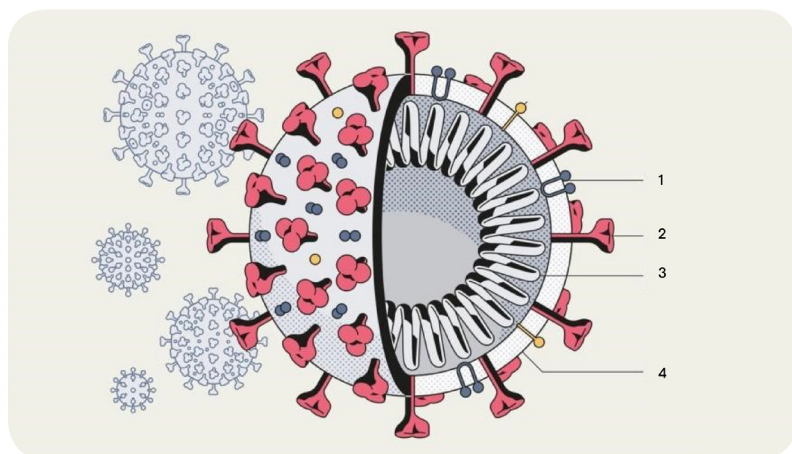

У ВООЗ не виключають можливість рецидиву коронавірусу в тих, хто одужав («Українська правда»^[11])

- Які особливості будови вірусної частинки вірусу SARS-CoV-2 можна виявити на цих зображеннях? **(шипики на поверхні, що й дали назву цій групі вірусів)**
- Яка може бути функція цих особливостей будови? **(шипики потрібні для приєднання до клітини)**
- Простий чи складний цей вірус? Чому ви так вважаєте? **(складний, про це свідчить сферична форма суперкапсида)**
- З яких речовин утворені різні частини оболонки вірусу? **(шипики з білків, сфера з фосфоліпідів)**
- Чим зумовлений вибір кольорів художниками? **(синій може символізувати щось холодне, неприємне, а червоний — небезпечне)**
- На якому із зображень вірус виглядає найнебезпечніше? Чому вам так здається?

Згадаймо внутрішню структуру вірусів на прикладі ілюстрації зі статті журналу «Економіст»^[12]. Приведіть у відповідність підписи цифрам на рисунку.

- ___ - Білок-шипка (S)
- ___ - Білок мембрани (M)
- ___ - Ліпідна мембрана
- ___ - РНК, оточена білками

Чим це зображення відрізняється від тих, що використали українські новинні медіа? **(науковістю, докладністю, демонструє також внутрішню будову віріону, має підписи, просвітницьке, а не ілюстративне)**

Чим зумовлена ця різниця? **(загальнодослідницьким типом статті, а не новинним (репортажним), бажанням не просто повідомити щось, а зробити його аналіз, журнальним типом медіа, коли матеріали ретельно готуються, а не просто повідомляються новини)**

Чому стаття під назвою «Розуміння SARS-CoV-2 і ліків, що можуть його послабити», з якої взято рисунок, була опублікована в журналі в березні 2020 року⁴? **(тема на піку популярності)**

Чи цікава, на вашу думку, була б подібна стаття про грип чи ГРВІ восени 2019 року, під час сезонного осіннього спалаху цих хвороб? **(тема грипу і ГРВІ не такі актуальні й не так цікавлять аудиторію, як тема пандемії нової хвороби, що активна в цей момент)**

А влітку? **(взагалі нецікаво, бо публіку хвилюють зовсім інші питання)**

Як підсумок: що визначає теми і час публікації дотичних до науки статей у журналах? **(чи буде ця тема цікава, актуальна, «не сходить з язиків» і, як наслідок, чи будуть продані журнал / стаття / онлайн-доступ до неї)**

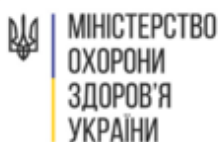
⁴Переклад статті доступний на «Львівському порталі» [13].

Журнал «Економіст», зображення з якого ми використали для обговорення будови віріону, додав до назви статті питання про ліки. Як ви вважаєте чому? Яка роль масмедіа у формуванні цього зацікавлення?

(Щоб створити атмосферу страху (як саме?), транслювати думки про нездатність науковців і медиків врятувати чи захистити, використати природний страх людей перед невідомим — новою хворобою тощо)

Однак ця зацікавленість темою стає й об'єктом інформаційних атак шляхом створення фейків (неправдивих новин) і маніпуляцій. Звідки дізнатися: є ліки чи їх немає?

Точно не з популярних медіа! Надійніше джерело – стаття в науковому журналі, що перед публікацією проходить рецензування. Зазвичай це англійські журнали. Розібратися в них подекуди дуже складно, тому зручніше пошукати інформацію в інших джерелах. У разі, коли йдеться про захворювання, такі джерела – вебсайти компетентних організацій, наприклад, сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я. В Україні така інформація є на сайтах Міністерства охорони здоров'я України^[16], Національної служби здоров'я України^[17], Центру громадського здоров'я МОЗ України^[18] та Всесвітньої організації охорони здоров'я^[19]. На цих ресурсах можна знайти інформацію, що специфічних ліків від COVID-19 немає й будь-яка їх реклама – фейк. Ба більше, Антимонопольний комітет України ще в березні 2020 року прямо заборонив таку рекламу^[20]!

#НОВИЙКОРОНАВІРУС

РЕКЛАМА ЛІКІВ ВІД НОВОГО КОРОНАВІРУСУ

У МЕРЕЖІ ФЕЙК

Однак нині (у квітні 2020 року) відбуваються численні дослідження різних препаратів і дуже ймовірно, що окремі речовини в майбутньому можуть використовуватися для лікування цієї інфекційної хвороби. Державний експертний центр Міністерства охорони здоров'я України навіть запустив спеціальний сайт, присвячений лікарським препаратам для лікування COVID-19^[21].

Прочитайте новинний матеріал з порталу «РБК Україна»^[22] та оцініть його достовірність.

Найкращі ліки від коронавірусу знайдені: експерти зробили важливу заяву Коронавірус можна вилікувати антималярійним препаратом

Коронавірус 2020 не такий страшний, як здається, якщо вміти йому протистояти. Експерти вважають, що протималярійний препарат гідроксихлорохін є найкращим з доступних ліків, повідомляє DailyMail.

З 6200 опитаних лікарів з 30 країн близько 37 % заявили, що даний препарат можна використовувати в якості терапії коронавірусу. Однак із цим твердженням не погоджується ВООЗ, оскільки ніяких доказів надано не було.

Великобританія заборонила виділяти лікарям гідроксихлорохін до завершення клінічних випробувань, хоча Китай вже отримав ліцензію на призначення препарату і не проти цим скористатися.

«У Великобританії вже проводяться клінічні випробування, щоб оцінити, чи будуть підходити наявні ліки для лікування COVID-19. Це стосується також гідроксихлорохіну»,— зазначено в повідомленні.

Представник Департаменту охорони здоров'я і соціального забезпечення також заявив, що хоче переконливих та чітких доказів того, що методи лікування є безпечними та ефективними. А до тих пір людям рекомендують дотримуватися рекомендацій та залишатися вдома.

Чи заголовок і підзаголовок відповідають змістові? **(не відповідають, він уводить в оману)**

Чому заголовок і підзаголовок сформульовані саме так? **(щоб привернути увагу, змусити читача / читачку довше перебувати на сайті, відкрити новину, що приносить порталу як гроші (за перегляд реклами), так і підвищує рейтинг у пошукових запитах)**

Як би ви переформулювали їх відповідно до змісту? **(третина лікарів вважає, що гідроксихлорохін можна використовувати для лікування коронавірусної інфекції)**

Один з критеріїв якісної статті – баланс думок, коли рівною мірою висвітлюються думки протилежних сторін. Чи можна цю статтю назвати такою? Обґрунтуйте свій висновок. **(так, хоча докази щодо користі від використання препарату, попри заголовок, виглядають менш переконливими)**

Як можна змінити статтю, щоб вона стала збалансованішою? **(описати результати досліджень, застосування цього препарату).**

ПРОФІЛАКТИКА

Через те що ліків з доведеною ефективністю від COVID-19 немає (станом на квітень 2020 року), на перший план виходять профілактичні заходи.

Згадайте, яким чином можуть передаватися віруси, що спричиняють хвороби людини, та наведіть відповідні приклади.

Бесіда

- Повітряний, повітряно-крапельний й повітряно-пиловий шлях — ГРВІ, грип, вітряна віспа, SARS-CoV-2;
- фекально-оральний: з їжею, предметами побуту, харчовими продуктами — гепатит А, енетровірус;
- трансмісивний: кровоссальними комахами — кліщовий енцефаліт;
- контактний: через рани, під час статевого акту, через предмети побуту — герпес, ВІЛ;
- гемоконтактний: при контакті з кров'ю — гепатити В і С, ВІЛ;
- вертикальний: від матері до дитини під час вагітності, пологів, вигодовування — ВІЛ, краснуха, герпес^[23].

Які з цих механізмів притаманні SARS-CoV-2? **(повітряний, контактний)**

Якими біологічними особливостями вірусу зумовлені саме такі механізми? **(розмноження у клітинах епітелію дихальної системи, що спричиняє також кашель, під час якого краплини слини й слизу з вірусами потрапляють у довкілля)**

Нагадайте основні способи профілактики зараження COVID-19 та поясніть їхнє біологічне підґрунтя:

- миття рук милом протягом 20–30 секунд (**мило розчиняє ліпідну мембрану віріону**);
- дезінфекція рук спиртовмісними речовинами (**спирти спричиняють денатурацію білків оболонки вірусу**);
- дезінфекція поверхонь у приміщенні, куди можуть потрапити вірусні частинки, спиртовими антисептиками чи хлоровмісними мийними засобами (**для їх знищення на цих поверхнях**);
- дотримання соціальної дистанції (**максимально рідко виходити на вулицю, уникати скупчень людей та місць, де перебуває їх значна кількість, триматися на відстані 1,5–2 м від інших людей**);
- уникання контактів з людьми з симптомами інфекцій дихальної системи (**щоб запобігти зараженню**);
- чхання й кашляння в одноразову серветку, яку відразу викидати й мити руки (**для уникнення поширення вірусів із власною слиною і слизом**);
- самоізоляція у разі появи симптомів хвороби (**для уникнення поширення вірусів із власною слиною і слизом**).

Озброївшись цими знаннями і здоровим глуздом, спробуймо відшукати помилки медіаповідомленнях про коронавірус SARS-CoV-2.

Перше з них опубліковане на порталі «ZIK» у розділі «Блоги» 27 лютого 2020 року, коли інформації про COVID-19 в українському медіапросторі було ще мало. Йшлося про рекомендації лікарів з Уханя, звідки походить вірус SARS-CoV-2, заснована на дописі у фейсбуку українського правознавця і політичного діяча Віталія Журавського^[24].

Перед тим як ми почитаємо саме повідомлення, потрібно визначити, чи йому варто довіряти. **(не дуже сильно, бо публікація вийшла в розділі «Блоги», де виражаються суб'єктивні думки дописувачів, автор не спеціаліст у дотичній до хвороби царині)**

А тепер, основувшись на наявних знаннях, прочитаймо **(індивідуально)** та обговорімо **(на загал)** достовірність і наукову обґрунтованість фактів, викладених у фрагментах допису.

(Найкраще надрукувати і роздати тексти учнівству, вони потрібні для подальшої роботи)

Рекомендації лікарів з Уханя – людей, які реально борються з коронавірусом

У суспільстві шириться багато спекуляцій стосовно коронавірусу, який почав поширюватися з китайського міста Ухань. Щоб протистояти дезінформації по виявленню та профілактики наводимо рекомендації лікарів, які безпосередньо досліджують цей вірус.

Про це пише Віталій Журавський на своїй сторінці в Facebook.

Якщо у вас нежить і мокрота при застуді, ви не можете бути носієм коронавірусної інфекції. Коронавірусна пневмонія — це сухий кашель **без нежиті**.

Вірус з Уханя не є термостійким і **гине при температурі 26–27 градусів. Тому пийте більше гарячої води. Частіше і довше під сонцем.** Гаряча вода — не ліки, корисна для здоров'я, **ефективна при всіх вірусах.**

Вірус досить великий за розміром (діаметр становить **близько 400–500 нм**), тому звичайна **мед. маска в принципі може відфільтрувати.** Якщо заражений чхає перед вами або пройде на відстані до 3 метрів від вас, **зараза просто впаде на землю, літати не зможе.**

Якщо вірус потрапив на поверхню металу, він проживе не менше 12 годин. Тому, якщо ви зіткнулися з якоюсь

металевою поверхнею, ретельно вимийте руки з милом.

Вірус може залишатися активним на тканині протягом **6-12 годин**. Звичайний пральний порошок має вбити вірус. **Зимовий одяг досить просушити на сонці, щоб вбити вірус.**

Найпоширеніший спосіб заразитися – це доторкатися до людей, тому треба часто мити руки. Вірус може жити тільки на ваших руках, протягом **5-10 хвилин**. Але за ці 5-10 хвилин може статися, що завгодно (ви можете потерти руками очі або доторкнутися до носа).

(Орфографію й пунктуацію збережено; у тексті виділено помилкові твердження).

(Нижче наведено аналіз тверджень, далєбі помилкових; помилковість решти тверджень підтверджується дослідженнями)

- **Гине при температурі 26–27 градусів:** якщо б це була правда, то в країнах Африки, Південної Америки, в Австралії, де денна температура вища за 27 °С, вірус не поширювався б, а це не так; понад те, при потраплянні в «спекотний» організм людини він мав би загинути й хвороба не розвинулася б);
- **частіше і довше [перебувати] під сонцем:** знову ж таки, в сонячних країнах вірус поширюється так само, як і в тих, де рівень сонцевої радіації менший, тож кількість сонцевого світла істотно не впливає на його поширення;
- **гаряча вода корисна для здоров'я, ефективна при всіх вірусах:** пити достатню кількість води дійсно потрібно, але все одно чи гаряча вона, чи холодна; однак гаряча вода, яку ми п'ємо (45–50 °С) негативно діє на віруси лише через кілька хвилин (згідно з дослідженнями, вірус SARS-CoV гине при температурі 56 °С протягом 15 хвилин^[25]); також пиття води не змиває віріони;
- **зараза просто впаде на землю, літати не зможе:** через те що краплинки слини дійсно маленькі, вони тривалий час можуть переміщуватися повітряними масами й «висіти» в повітрі, що підтверджується спостереженням частинок пилу в косих променях світла (див. також відео 3D-моделі поширення краплинок слини після чхання в супермаркеті^[26]).

Друге повідомлення поширювалося в соціальних мережах російською мовою (автори знайшли його у фейсбуці).

(Найкраще надрукувати і роздати тексти учнівству, вони потрібні для подальшої роботи).

Вирус короны до того, как он попадает в легкие, остается в горле четыре дня, и в этот период человек начинает кашлять и болеть в горле. Если вы пьете слишком много воды и полощите горло водой, солью и уксусом, это устраняет вирус. Распространяйте эту информацию, потому что вы можете спасти кого-то этой информацией, и моя награда, и ваша награда за Бога.

«Коронавірус, перш ніж потрапити в легені, залишається в горлі протягом чотирьох днів, і в цей час людина починає кашляти і горло болить. Якщо ви п'єте дуже багато води й полощете горло водою, сіллю і оцтом, то це знищує вірус. Поширюйте цю інформацію, бо ви можете зберегти комусь життя цією інформацією, і моя нагорода, і ваша нагорода за Бога»

(Орфографію й пунктуацію збережено; у тексті виділено помилкові твердження)⁶

(Нижче наведено аналіз помилок)

- **Залишається в горлі протягом чотирьох днів, і в цей час людина починає кашляти і горло болить:** дійсно, один із симптомів COVID-19 – біль у горлі й сухий кашель. Але у вірусу є інкубаційний період від 1 до 14 днів. Протягом цього часу людина вже носій, але може не мати симптомів.
- **якщо ви п'єте дуже багато води й полощете горло водою, сіллю і оцтом, то це знищує вірус:** вірус, потрапивши на епітелій дихальних шляхів приєднується до рецепторів і проникає в клітини, тому змити його під час пиття чи полоскання не вдасться. Також полоскання горла оцтом може призвести до дуже важких хімічних опіків. Однак полоскання сольовим розчином може мати невеликий сенс завдяки тому, що віріони коронавірусу SARS-CoV-2 та інших вірусів, що спричиняють ГРВІ, «застрягають» у слизі, що покриває дихальну систему, а сольовий розчин сприяє його змиванню. Але щоб перемогти коронавірус таким способом доведеться полоскати горло безперервно, що неможливо, незручно й швидко спричинить подразнення.

Що спільного в цих фейків? Що відрізняє їх від інших медіаповідомлень? І як їм протидіяти?

(Бесіда чи мозковий штурм, що супроводжуються пошуком цих рис у наведених повідомленнях)

1. У них не вказані джерела, на яких базується інформація. Відповідно, перший етап фактчекінгу (з англ. «перевірка фактів») – пошук першоджерела повідомлення. У цих повідомленнях його нема. Тобто вони можуть бути повністю вигаданими.
2. Фейкові повідомлення часто мають граматичні помилки, риси перекладу з інших мов. (1: **нежиті / частіше і довше під сонцем; 2: полощете сіллю / і моя нагорода / нагорода за Бога**)
3. Викривлення інформації, помилки у прізвищах, посадах, званнях.
4. Бракує конкретики. (1: **скільки пити води, як довго одяг на сонці сушити; 2: дуже багато води за один раз чи весь час, яким розчином солі полоскати горло**)
5. Висока емоційність. (1: **зараза / може статися що завгодно; 2: можете зберегти комусь життя / і моя нагорода, і ваша нагорода за Бога**)
6. Неавторитетне джерело розповсюдження, або взагалі його відсутність. Блоги чи соціальні мережі не можуть уважатися авторитетними, особливо якщо вони не верифіковані (не підтверджено їх належність офіційній структурі чи конкретній людині). «Новинні» сайти, які були створені зовсім недавно та не мають репутації таких, які дотримуються журналістських стандартів. Іноді можна покладатися на пости авторитетних експертів у соціальних мережах, але треба мати 100-відсоткову впевненість, що ви маєте справу з профілем саме цієї людини. Цю верифікацію проводять журналісти, коли виробляють свої матеріали на основі соціальних мереж. (До речі, користуючись соціальними мережами, не забувайте про власну безпеку: користуйтеся надійним паролем (щонайменше від 8 символів із застосуванням регістру, тобто великих та маленьких літер) та дворівневою авторизацією, яка підтверджує ваш вхід через оповіщення на телефон).

⁶ Докладний розбір фейк про змивання водою є на порталі Бі-Бі-Сі [27].

7. Наявність закликів, прохань, посилань чи натяків на конспірологію (т.зв. «теорію змови», теорія, яка пояснює певну подію (політичну, суспільну або історичну) наслідком таємного плану групи впливових людей (або цілих груп, наприклад, націй, етносів) або організацій). **(2: поширюйте цю інформацію)**

Чому ж з'являються такі фейки? Невпевненість і занепокоєння через пандемію в поєднанні з безпрецедентними діями держави та обмеженнями, а також те, як ми реагуємо на нову інформацію, створюють середовище, сприйнятливие для дезінформації: тривога за здоров'я та майбутнє, гнів впливають на те, як люди сприймають фейкові новини, що самі часто перетворюються на вірусні завдяки здатності провокувати емоції. Природа помилкових тверджень коріниться в реальній розгубленості та страху. Валюта соціальних медіа — це емоція, і в умовах коронавірусної кризи багато користувачів «торгують» тим, що вважають корисною порадою задля ілюзії спілкування у вигляді лайків та коментарів, які підтверджують цінність кожної людини, як члена якоїсь спільноти.

За дослідженням Ройтерського інституту вивчення журналістики^[28] найчастіше поширюють фейки про COVID-19 та відповідний вірус з таких тем:

- 1. Дії влади та її дискредитація («Влада нас кинула»);**
- 2. Поширення інфекції в суспільстві («Хворі вже мільйони людей»);**
- 3. Загальномедичні (профілактика та лікування; «Ліки вже знайдено») та маркетингові фейки («А наша пігулка краща»);**
- 4. Конспірологічні теорії («Влада все приховує від нас»);**
- 5. Шляхи поширення вірусу («Не торкайтеся продуктів у магазині»);**
- 6. Походження вірусу («Це штучно створена біологічна зброя»);**
- 7. Неготовність людей («Ніхто не ходить в масках»);**
- 8. Створення вакцини («Вже розпочато виготовлення дієвої вакцини»).**

У групі загальномедичних фейків привертають увагу побутові фейки («Рецепт італійської лікарки»). Наука спеціалізована, тож не варто сподіватися, що хтось зможе провести власне дослідження й виявити щось невідоме професіоналам. Тому насторожено ставтеся до досвіду однієї людини, незалежно від того, хто це — політик, науковець чи медичний працівник.

Експерти Академії української преси та ГО «Інтерньюз-Україна» вирізняють такі загрози від фейків про новий коронавірус:

- 1. Поширення паніки;**
- 2. Викривлення інформації про вірус;**
- 3. Провокування хаосу;**
- 4. Зневіра, страх за майбутнє;**
- 5. Поширення недовіри до людей із спецзасобами та у спецкостюмах;**
- 6. Страх, що будинок, квартира не захищає;**
- 7. Зневага та недовіра до державних і комунальних установ.**

Щоб уникнути цих негативних наслідків, ми мусимо протистояти поширенню фейків та маніпуляцій. Для цього, наприклад, громадськими організаціями створили навіть цілий вебсайт, що розвінчує фейки та маніпуляції про поширення COVID-19 — «По той бік пандемії»^[29].

На відміну від самої пандемії, поширення дезінформації щодо коронавірусу немає єдиної пер-

шопричини. Натомість COVID-19 надає можливість дуже різним суб'єктам з різними мотиваціями та цілями створювати дезінформацію щодо багатьох тем. У цьому сенсі дезінформація про COVID-19 така ж різноманітна, як і інформація про хворобу. Тому варто використовувати допоміжні інструменти (наприклад, плагін до браузеру «TrolllessUA»)^[33], які дозволять бачити хто саме поширює те чи інше посилання в соцмережах, зокрема у Фейсбуці. Можливо, це не справжня людина, а бот чи троль.

Уже зрозуміло, що не існує «срібної кулі» чи інформаційного «щеплення» – немає «ліків» від дезінформації. Натомість боротьба з поширенням дезінформації щодо COVID-19 потребуватиме постійних і скоординованих зусиль незалежних перевіряльників фактів, медіа, компаній, платформ і державних органів, що мають допомогти громадськості зрозуміти та зорієнтуватися в часи пандемії. Отже, найкраща відповідь коронавірусові – антивірусна гігієна разом з гігієною інформаційною. І не менш важливими тут будуть знання з біології!

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Прочитайте наведені фрагменти з новинних матеріалів різних медіа й віднайдіть допущені там наукові помилки. Чи мають ці повідомлення ознаки фейковості?

OBOZREVATEL – 05.04.2020^[30]

Врятує кров тих, хто переміг COVID-19: вчені анонсували прорив у боротьбі з коронавірусом

Вчені дійшли висновку, що кров людей, які перехворіли на коронавірус, можна використовувати для створення вакцини від COVID-19.

Свої переконання вони обґрунтовують тим, що переливання крові допомагало при лікуванні дифтерії, іспанського грипу, а також кору й Еболи. Та й ВООЗ раніше заявила, що застосування реконвалесцентної плазми – один із надійних методів боротьби зі смертельно небезпечними інфекціями, повідомляє Reuters.

Зазначається, що Американське агентство з нагляду за якістю харчових продуктів і медикаментів вже дозволило використовувати кров людей, які перехворіли коронавірусом, для лікування пацієнтів, стан яких оцінюється як критичний.

ZNAJ.UA – 16.04.2020^[31]

Кров Тома Хенкса допоможе вченим у розробці вакцини від смертельного вірусу

Американський актор, лауреат премії «Оскар» Том Хенкс і його дружина Ріта Вілсон, які перехворіли на коронавірусну хворобу COVID-19, віддали свою кров для досліджень, спрямованих на розробку вакцини від цієї інфекції.

Вілсон сказала під час інтерв'ю, що антигени з їх крові досліджуються щодо того, чи стануть вони у пригоді при розробці вакцини від коронавірусної хвороби. Також пара, за потреби, хоче здати й плазму.

OBOZREVATEL – 18.04.2020^[32]

Коронавірус навчився ховатися в організмі: з'ясувалося, чому ПЛР-тести обманюють

«Це дуже хитрий вірус. Він уже у клітинах людини оточує себе вакуолями (простір у центральній частині клітини, наповнений клітинним соком), які захищають його від впливу ззовні. На вірус в такому стані навіть інтерферон не діє. Там він розмножується, і поки звідти не вийде, його неможливо виявити. Тобто інфекція в організмі є, але виявити її ще не можна», – розповідає Мельник.

Коментар Olga Pavliuk у Фейсбуку про неефективність гідроксихлорохіну як ліків від COVID-19

Так, мені без медосвіти ясно, що цей препарат працює лише на ранніх стадіях хвороби, десь до 5 дня від зараження... потім, коли більшість еритроцитів вже уражена, він не буде працювати, і ІВЛ вже не допоможе... Цей препарат захищає еритроцит від дії вірусу, який вибиває іон заліза, і сам цей іон вже є отруйним, крім того еритроцит втрачає здатність переносити кисень... звідси висновок, цей препарат варто приймати завчасно, коли ще є здорові еритроцити, здатні переносити кисень, і цей препарат їх захистить... тому він ефективний...

ДЖЕРЕЛА:

1. Україна отримає «сенсаційні» ліки від коронавірусу. OBOZREVATEL. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/health/pulmonology/ukraina-otrimae-sensatsijni-liki-vid-koronavirusu.htm> (дата звернення: 23.04.2020).
2. Коронавірус в Україні: у МОЗ розповіли, скільки пацієнтів витримає медицина (інфографіка). УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/health/country/10957916-koronavirus-v-ukrajini-u-moz-rozpozvili-skilki-pacijentiv-vitrimaye-medicina-infografika.html> (дата звернення: 23.04.2020).
3. У США перевіряють версію про витік COVID-19 з лабораторії в Ухані – CNN. ZN.UA. URL: https://dt.ua/WORLD/u-ssha-perevirayut-versiyu-pro-vitik-covid-19-z-laboratoriyi-v-uhani-cnn-345010_.html (дата звернення: 23.04.2020).
4. До України привезуть 30 тисяч пігулок для лікування коронавірусу, які у США прибрали з рекомендацій. ТСН. URL: <https://tsn.ua/coronavirus/do-ukrajini-privezut-30-tisyach-pigulok-dlya-likuvannya-koronavirusu-yaki-u-ssha-pibrali-z-rekomendaciy-1528935.html> (дата звернення: 23.04.2020).
5. У Румунії розробили апарат для очищення повітря від COVID-19. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.com/rubric-technology/3007661-u-rumunii-rozrobili-aparat-dla-ocisenna-povitra-vid-covid19.html> (дата звернення: 23.04.2020).
6. У МОЗ побоюються спалаху коронавірусу після святкування Великодня. ZIK. URL: https://zik.ua/news/ludyna/u_moz_pobojuutsia_spalakhu_koronavirusu_pislia_sviatkuvannia_velykodnia_965361 (дата звернення: 23.04.2020).
7. Наступним епіцентром спалаху коронавірусу може стати Африка – ВООЗ. Ліга.Новости. URL: <https://ua-news.liga.net/world/news/nastupnim-epitsentrom-spalahu-koronavirusu-moje-stati-afrika---vooz> (дата звернення: 23.04.2020).
8. Кількість хворих на коронавірус в Україні зросла до 645. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/03/31/novyna/suspilstvo/kilkist-xvoryx-koronavirus-ukrajini-zrosla-645> (дата звернення: 23.04.2020).
9. Коронавірус: коли закінчиться епідемія. BBC. News. Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51974275> (дата звернення: 23.04.2020).
10. 14 евакуйованих американців з лайнера «Diamond Princess» виявилися хворими на коронавірус. Громадське радіо. URL: <https://hromadske.radio/news/2020/02/17/14-evakuyovanykh-amerykantsiv-z-layneru-diamond-princess-vyavylysia-khvorymu-na-koronavirus> (дата звернення: 23.04.2020).
11. У ВООЗ не виключають можливість рецидиву коронавірусу в тих, хто одужав. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/04/13/7247742/> (дата звернення: 23.04.2020).
12. Understanding SARS-CoV-2 and the drugs that might lessen its power. The Economist. URL: <https://www.economist.com/briefing/2020/03/12/understanding-sars-cov-2-and-the-drugs-that-might-lessen-its-power> (дата звернення: 23.04.2020).
13. Анатомія вбивці. Спроби зрозуміти SARS-CoV-2 та знайти ліки, що можуть зменшити його вплив. Львівський портал. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2020/03/24/anatomia-vbyvtsi-sproby-zrozumity-sars-cov-2-ta-znajty-liky-shcho-mozhut-zmenshyty-joho-vplyv> (дата звернення: 23.04.2020).
14. Український препарат показав здатність уповільнювати розвиток коронавірусу. OBOZREVATEL. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/health/pulmonology/ukrainskij-preparat-pokazav-zdatnist-upovilnyuvati-rozvitok-koronavirusu.htm> (дата звернення: 23.04.2020).
15. Як досліджували український препарат проти коронавірусу – подробиці від вчених. OBOZREVATEL. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/health/pulmonology/yak-doslidzhuvali-ukrainskij-preparat-proti-koronavirusu-podrobitsi-vid-vchenih.htm> (дата звернення: 23.04.2020).

16. COVID-19. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/koronavirus-2019-ncov> (дата звернення: 23.04.2020).
17. Коронавірус (COVID-19). Національна служба здоров'я України. URL: <https://nszu.gov.ua/covid> (дата звернення: 23.04.2020).
18. Коронавірусна інфекція COVID-19. Центр громадського здоров'я МОЗ України. URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannya/koronavirusna-infekciya-covid-19> (дата звернення: 23.04.2020).
19. Вопросы и ответы о коронавирусной инфекции COVID-19. Всемирная организация здравоохранения URL: <https://www.who.int/ru/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/q-a-coronaviruses> (дата звернення: 23.04.2020).
20. Антимонопольний комітет заборонив рекламувати «ліки від коронавірусу». hromadske. URL: <https://hromadske.ua/posts/antimonopolnij-komitet-zaboroniv-reklamuvati-likiv-vid-koronavirusu> (дата звернення: 23.04.2020).
21. Застосування ліків при COVID-19. Державний експертний центр МОЗ України. URL: <http://covid19.dec.gov.ua/> (дата звернення: 23.04.2020).
22. Найкращі ліки від коронавірусу знайдені: експерти зробили важливу заяву. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/stylar/luchshee-lekarstvo-koronavirusa-naydeno-vrachi-1585992595.html> (дата звернення: 23.04.2020).
23. Шаламов Р. В., Каліберда М. С., Носов Г. А. Біологія і екологія (рівень стандарту) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / Харків : Соняшник, 2019.
24. Рекомендації лікарів з Уханя – людей, які реально борються з коронавірусом. ZIK. URL: https://zik.ua/blogs/rekomendatsii_likariv_z_ukhania_liudei_iaki_realno_boriutsia_z_koronavirusom_960505 (дата звернення: 23.04.2020).
25. The Effects of Temperature and Relative Humidity on the Viability of the SARS Coronavirus / Chan K. H. et al. Advances in Virology. 2011. Article ID 734690.
26. 3D model shows how an indoor cough can spread a 'cloud' of coronavirus / The Telegraph. YoutubeURL: <https://www.youtube.com/watch?v=md6G2hqrhBE> (дата звернення: 23.04.2020).
27. Coronavirus: Will hot drinks protect you from Covid-19? BBC. Features URL: <https://www.bbc.com/future/article/20200403-coronavirus-will-hot-drinks-protect-you-from-covid-19> (дата звернення: 23.04.2020).
28. Types, sources, and claims of COVID-19 misinformation. Reuters Institute. URL: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/types-sources-and-claims-covid-19-misinformation> (дата звернення: 23.04.2020).
29. По той бік пандемії. URL: <https://coronafakes.com> (дата звернення: 23.04.2020).
30. Врятує кров тих, хто переміг COVID-19: вчені анонсували прорив у боротьбі з коронавірусом. OBOZREVATEL. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/abroad/vryatue-krov-tih-hto-peremig-covid-19-vcheni-anonsuvali-proriv-u-borotbi-z-koronavirusom.htm> (дата звернення: 23.04.2020).
31. Кров Тома Хенкса допоможе вченим у розробці вакцини від смертельного вірусу. ZNAJ.UA. URL: <https://znaj.ua/show-business/306146-krov-toma-henksa-dopomozhe-vchenim-u-rozrobci-vakcini-vid-smertelnogo-virusu> (дата звернення: 23.04.2020).
32. Коронавірус навчився ховатися в організмі: з'ясувалося, чому ПЛР-тести обманюють. OBOZREVATEL. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/society/koronavirus-v-ukraini-mediki-nazvali-prichini-pomilok-plr-testiv.htm> (дата звернення: 23.04.2020).
33. TrollessUA. <https://trollessua.org> (дата звернення: 29.04.2020)

РОЗДІЛ 2

Оксана Волошенюк, Галина Дегтярьова

КОНСПЕКТ ЗАНЯТТЯ З МОВИ ТА МЕДІАГРАМОТНОСТІ

(для учнів 10 – 11 класів)

Діти потребують журналістики, що заслугоує на довіру, заснованої на фактах, здатної допомогти їм дізнатися про те, чим живе світ сьогодні.

Андреа Дельбанко, представниця Time for Kids

МЕТА:

Актуалізувати раніше набуті знання з лексикології та синтаксису; формувати навички безпечної поведінки в інтернеті, ознайомити дітей з тим, як діють способи мови ворожнечі, клікбейту, як на особистому рівні зупинити розповсюдження фальшивих новин.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

Знаннєвий компонент

Учень/учениця:

- **усвідомлює** важливість умінь систематизувати, зіставляти, аналізувати, узагальнювати й використовувати інформацію, яка міститься в лексикографічних джерелах, довідниках, ресурсах інтернету;
- **розуміє** суть понять «лексичне значення слів», «лексична сполучуваність слів», «слово і контекст»;
- **усвідомлює** важливість уміння користуватися засобами мовного вираження;
- **розуміє** суть понять «стиль»;
- **розрізняє** стилістичне забарвлення лексичних і словотворчих засобів мови;
- **знаходить** у тексті стилістично забарвлені морфологічні засоби, варіанти граматичних форм;
- **розрізняє** відтінки значень простих речень;
- **знаходить** у реченні стилістично забарвлені засоби простого і складного речення.

Діяльнісний компонент

Учень/учениця:

- **організовує свою діяльність** (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, рефлексує, коригує);
- **володіє** ефективними способами пошуку необхідної інформації в різних лексикографічних джерелах, зіставляє й аналізує її;
- **користується** у разі потреби лексикологічними джерелами, **виділяє необхідну інформацію** з лексичних словників різного типу (тлумачного, синонімів, антонімів, іншомовних слів, фразеологічного та ін.) і довідників, зокрема мультимедійних;
- **висловлює припущення** про достовірність наявної інформації;

- **виявляє** недостовірність одержуваної інформації, прогалини в інформації й заповнює їх;
- **використовує** знайдену інформацію для пояснень як докази й факти в різних навчальних і практичних ситуаціях, ситуаціях моделювання й проектування.
- **оцінює** власне й чуже мовлення щодо точного, доречного й виразного слововжитку;
- **формує** позицію, погляд на проблему;
- **визначає** роль і стилістичні можливості вивчених лексичних одиниць, **комунікативно доцільно використовує** їх у власному мовленні;
- **визначає** доречність використання в тексті стилістично забарвлених лексичних і фразеологічних засобів;
- **проводить заміну** стилістично нейтральних мовних засобів стилістично забарвленими і навпаки.

Поведінковий компонент

Учень/учениця:

- **ініціює** обговорення складних або суперечливих питань з теми;
- **демонструє небайдужість, активність** у розгляді питань теми.

Ціннісний компонент

Учень/учениця:

- **усвідомлює важливість** потреби пошуку додаткової інформації для розв'язання навчальних завдань і самостійної пізнавальної діяльності;
- **висловлює** своє ставлення до написаного (прочитаного);
- **демонструє** здатність логічно мислити;
- та **вміння** обирати мовно-виражальні засоби залежно від мети й ситуації спілкування.

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Привабливість і цінність життя. Упорядкування життєвих пріоритетів

НАСКРІЗНІ ЛІНІЇ

1. Здоров'я і безпека.

Межі безпеки віртуального простору.

2. Громадянська відповідальність.

Турбота про інших. Приклади відповідального ставлення до життя й навчання. Колективна й особиста відповідальність.

3. Екологічна безпека і стабільний розвиток.

Ціннісне ставлення до життя.

4. Підприємливість і фінансова грамотність.

Уміння працювати ефективно й результативно.

ЗАВДАННЯ 1

Що таке інфодемія?

Коронавірус приніс нам багато нових слів. Ми навчилися розбиратися в «санітайзерах» проти «ковіда», дізналися, що таке самоізоляція («залишайся вдома»), соціальна дистанція, чим відрізняється епідемія від пандемії...

Хочу звернути вашу увагу на те, що серед цих слів у наше життя ввірвалося нове поняття **«інфодемія»**, яке має спільну частину зі словами **епідемія, пандемія**.

ЧИТАННЯ НОВИН ЯК ВИКЛИК

Від початку кризи багато людей були змушені залишатися вдома, а отже дедалі більше проводити час в онлайні. Авдиторії новинних сайтів охоплюють мільйони відвідувачів. Чому так відбулося? Чи лише тому, що інші види активності малодоступні? Ми думаємо, що вони шукали відповіді на питання та намагалися осмислити події, які не мали аналогів, про які розповідають у новинах, **знайти інформацію, яка б допомогла ухвалювати рішення**. Чого треба остерігатися? Що приймати? На які обмеження йти? І кожне з цих рішень могло вартувати життя.

Отже, **інфодемія** – це поширення **надмірної кількості інформації про певну проблему**, через що вирішення її стає ще складнішим. Сам термін народився на початку 2020 року, коли Всесвітня організація охорони здоров'я почала говорити про навалу фальшивих і тривожних новин про пандемію COVID-19, які залишають позаду сам спалах коронавірусної інфекції та підсилюють її наслідки. Щосекунди інтернет, соціальні медіа та служби миттєвих повідомлень поширювали на величезну аудиторію інформацію, яка часто-густо небезпечно марна, некоректна або навіть шкідлива для фізичного і ментального здоров'я.

Особливість інфодемії в тому, що це насправді глобальна вірусна лавина. Згідно з дослідженнями Фонду Бруно Кесслера в Італії, щодня в березні 2020 року в середньому 46 000 нових публікацій у твітері були пов'язані з неточною або оманливою інформацією про кризу.

Генеральний директор ВООЗ Тедрос Адханом Гебреесус назвав «інфодемію» одним з найбільших викликів нашого часу. Вона, за його словами, спричинила зайву паніку і плутанину, що роз'єднувала людей.

Дослідники з Університету Східної Англії виявили, що дезінформація під час епідемій інфекційних захворювань може зробити ці спалахи серйознішими.

Ви вже багато чули про засоби профілактики пандемії. А як діяти звичайній молодій людині, щоб не постраждати від інфодемії?

КЛІКБЕЙТ, АБО ЯК МИ ВИБИРАЄМО НОВИНИ?

- Чому ми стикаємося з тими чи іншими новинами?
- А яку ж інформацію ми отримуємо з новинних сайтів?
- Що ми розуміємо під словом «новина»?

Сьогодні у свідомості сучасної людини **новина** міцно пов'язана з масмедіа, адже новина – окремий інформаційний жанр, що характеризується стислим викладом ключової інформації щодо певної події, яка сталася нещодавно, але, на жаль, дуже часто замість повної, корисної, достовірної інформації ми отримуємо неповну та неправдиву.

У новині потрібно подати інформацію, яка дасть відповідь на питання: **що?/ хто? де? коли? як?**

КЛІКОВНІСТЬ НОВИН

Від того, що має вплив на повсякденне життя людей, залежить те, які новини редактор / редакторка вважають гідними поширення. Дійсно, ще кілька десятиліть тому, основним критерієм була широта впливу новини на людей: що для більшої кількості людей новина щось змінювала, то важливішою її вважали журналісти та журналістки. Утім останнім часом найголовнішим критерієм стає **«кліковність»**, тобто кількість людей, яких ця новина зацікавила. Такому захопленню сприяють заголовки: редактори та редакторки намагаються дедалі більше заінтригувати, виділяють драматичність, непристойність, лячність новин, і при цьому часто нехтують частиною інформації лише для того, щоб новину прочитали. Адже давно відомо, що люди тягнуться до речей, які шокують. Загроза, небезпека, огида – це ті почуття, що примушують нас «клацнути» на заголовок. Сучасний надмір інформації не дає часу людині читати довгі тексти і заглиблюватися у зміст, тому сучасний медіаспоживач здебільшого ковзає своєю увагою по заголовках. Крім того, сучасна людина значну частину свого існування в онлайні проводить в соціальних мережах, звідки і отримує новинну інформацію. А спосіб існування новин там – здебільшого у вигляді заголовків. Відтак, саме вони стають головним змістом новини, таким собі окремим жанром.

Від «кліковності» заголовків залежить і прибутковість медіа. Спеціальні рекламні інструменти дозволяють вебсайтам заробляти гроші за кількість кліків, які дістають їхні повідомлення. Крім того, в цьому бізнесі працює така логіка: «яскраві» заголовки стають популярними, приводять більше аудиторії, а чим більше аудиторія, тим дорожче можна «продати» площу медіа рекламодавцям і спонсорам.

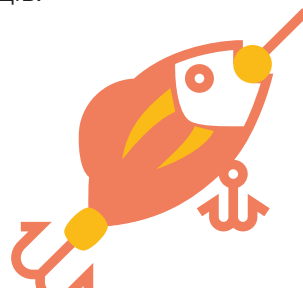

Подивіться в інтернеті, що означає слово «клікбейт».
Звіряємося, чи збігаються ті тлумачення, що ви відшукали, з тим, яке підготували ми.

Клікбейт (англ. clickbait, де click – клацання, а bait – наживка, що дозволяє провести аналогію з риболовлю, де гачок маскується під принаду, яку і заковтують риби) – тенденція, за якою заголовки (сенсаційні), підкріплені зображеннями, формулюються задля привернення уваги читачів, щоб змусити їх переходити за посиланням. Такі заголовки стають замаскованою рекламою в інтернеті, головна мета якої – збільшити кількість онлайн-переглядів. Нагороду за це здобуває той, хто розмістив цю інформацію. У цих заголовках зазвичай завжди є інтрига, «гачок»; недомовленість, що межує з дезінформацією; зображення, яке контрастує із заголовком; обіцянка пояснити, чи це зрада, чи перемога тощо.

Як показують дослідження, більше 70 % користувачів соцмереж поширюють саме заголовки, а не сам матеріал.

Нинішні клікбейтові заголовки мають значний обшир, і часом доволі згубний чи безглуздий: від порад не вживати в їжу кажанів до закликів остерігатися китайців.

ЗАВДАННЯ

Пропонуємо проаналізувати заголовок «Зеленський пообіцяв мільйон доларів кожному: що потрібно зробити», давши відповідь на запитання:

- Як ви гадаєте, про що має бути новина?
- З якою метою журналісти саме так сформулювали заголовок новини?
- Яку аудиторію вона може зацікавити?
- Яка лексика в заголовку викликає у вас емоції? Які саме?
- Чи поширили б ви цю новину?
- Схарактеризуйте це речення-заголовок, виконавши його синтаксичний розбір.

Перейдіть за посиланням: <https://znaj.ua/politics/305352-zelenskiy-poobicyav-milyon-dolariv-kozhnomu-shcho-potribno-zrobiti> та прочитайте цю новину повністю.

Зеленський пообіцяв мільйон доларів кожному: що потрібно зробити

Президент України Володимир Зеленський пообіцяв мільйон доларів тому, хто винайде вакцину від смертельного коронавірусу, що бушує по всьому світу та масово викошує населення.

Про таке розповів заступник голови Міністра охорони здоров'я та головний санітарний лікар країни Віктор Ляшко для видання «Лівий берег».

«Я вам відкрию секрет. Президент попросив мене, щоб я написав листи нашим академікам, і пообіцяв, що якщо хтось винайде вакцину або ліки (від COVID-19), то отримає, не знаю з якого фонду, мінімум мільйон доларів», – сказав Ляшко.

Варто зауважити, що наразі ситуація з вірусом в країні не дуже втішна. Так, в державі всього за добу виявлено 266 нових випадків інфікування коронавірусом. А загальна кількість інфікованих становить 2777 осіб, з них 83 летальних та 89 пацієнтів, які одужали. Окрім цього, станом на ранок 12 квітня 2020 року до Центру громадського здоров'я України надійшло 657 повідомлень про підозру на Covid-19.

Дайте відповідь на такі запитання:

- Про що ця новина?
- Чи відповідає вона вашим очікуванням?
- Наведіть приклади речень та лексики зі статті, що підтверджують або спростовують те, що вона написана в публіцистичному стилі.
- Яку аудиторію вона може зацікавити? Чому?
- Чи належите ви до цієї аудиторії?
- Чи поширили б ви цю новину і чому?

ЗАВДАННЯ

- Придумайте альтернативний заголовок для замітки.
- Відшукайте в статті факти і виділіть їх жовтим кольором. Де можна їх перевірити?
- Зеленим кольором виділіть судження. Свій вибір аргументуйте.
- Чи розміщені фото відповідають змістові статті? Поясніть свою думку?
- Як ви вважаєте, для чого на сторінці статті розмістили саме ці світлини?

Отже, за допомогою заголовків з емоційно-експресивним забарвленням, підкріплених фотографіями, нами можуть маніпулювати. Для чого? Аби привернути нашу увагу чи спонукати ухвалити рішення, не заглиблюючись у зміст інформації.

Крім того, надмірна емоційність, яка часом використовується у заголовках для привабливості, іноді виявляється у т.зв. «мові ворожнечі».

Мова ворожнечі — агресивні висловлювання, спрямовані на проявлення агресії, направленої на людину або групу осіб за ознакою раси, релігії, статі, або сексуальної орієнтації.

«Мову ворожнечі» часто використовують для більшого «втягування» споживача інформації в атмосферу явища, яке описується новиною, і для формування специфічної емоційної реакції та поведінки: замилювання/схвалювання і підтримки або огиди/страху й відторгнення чи активної протидії. Крім того, «мова ворожнечі» спрощує сприйняття інформації, оскільки начебто полегшує орієнтацію людини у цьому складному багатофакторному світі і маркує явища і людей на «свій-чужий», «добрий-поганий», «правильний-неправильний», «красивий-огидний» тощо. Людині не потрібно робити власні висновки та судження і формувати власну позицію стосовно того, що було подано в інформації. За неї це вже зробили журналісти (чи інші виробники інформаційних матеріалів). І в цьому криється велика небезпека піддатися маніпуляції й не користуватися власним здоровим глуздом.

Як засвідчують дослідження онлайн-видання «The Science Post», 70 % користувачів фейсбуку читають лише заголовки наукових статей, перед тим, як їх коментувати. Що вже говорити про публіцистичні статті та дописи... ?

Цікавий факт: людина за добу до 50 новин «переглядає» за заголовками, і лише 20 – читає.

Сенсація, ще сенсаційніше, без сенсу (безсенсово)

Новинні сайти не всі публікації продукують самостійно: вони беруть новини з інших більших медіа та інформаційних агентств, які вважаються агрегаторами новин і видають їх щодня десь 2,5 тис. Зрозуміло, що кожне медіа по-своєму формулює заголовок до однієї і тієї ж новини, а це, своєю чергою, впливає на зміну сенсу інформації. І в результаті, значно може бути спотворено зміст, як у дитячій грі «зіпсутий телефон».

Простежимо це.

1. Заголовок із portalу «Sky News/Скай ньюз», британського телевізійного новинного телевізійного каналу: <https://news.sky.com/story/coronavirus-italy-becoming-impatient-with-lockdown-and-social-unrest-is-brewing-11965122>.

Coronavirus: Italy becoming impatient with lockdown – and social unrest is brewing

Перекладіть цей заголовок українською.

Справді, заголовок перекладається саме так:

Коронавірус: Італія втрачає терпіння на карантині – розпочинаються соціальні заворушення

2. На порталі «Дзеркала тижня»: https://dt.ua/WORLD/v-italiyi-pochalis-masovi-zavorushennya-proti-karantinu-343001_.html новина називалася ось так:

В Італії почались масові заворушення проти карантину.

І з'явився вже підзаголовок: **Тритижневий карантин довів багатьох громадян до відчаю.**

3. Із заголовком «В Італії почались масові заворушення проти карантину» його передрукували багато інших медіа, наприклад <https://portal.lviv.ua/news/2020/03/29/v-italii-pochalys-masovi-zavorushennia-proty-karantynu>.

Запитання

- Чи відкрили б ви новину з таким заголовком?
- Проаналізуйте, як змінювалося емоційне забарвлення заголовку, та назвіть лексику, що має емоційно-експресивне забарвлення.
- Висловіть гіпотезу, скільки людей взяло участь у заворушеннях.

А насправді:

У статті йдеться про поодинокі випадки незгоди з політикою влади і поведінку, спричинену панікою.

Отже, ми побачили, як може змінюватися сенс інформації залежно від того, як сформульований заголовок. Слід пам'ятати, що за допомогою заголовків нашою увагою можуть маніпулювати. У гонитві за сенсаційністю журналісти можуть створювати провокативні заголовки з недоречними узагальненнями й надмірним негативом. Заголовки часто можуть містити багатозначність, емоційні ярлики, мову ворожнечі, заклик до дії тощо.

Хочемо звернути увагу на те, що такий тип подання інформації називається **мізінформацією**. У випадку мізінформації читачем свідомо маніпулюють, додаючи до неправдивої інформації трохи фактів. Через таке змішування відокремити правду від брехні може бути досить важко. Мізінформація є певним типом ошуканства в інформаційному полі, який дозволяє побачити еволюцію підходів до маніпулювання суспільною думкою. І хоча методи уведення в оману, маніпулювання суспільною думкою відомі нам ще з часів далекої історії, сучасні технології значно посилюють їх дієвість.

Отже, говорячи про новини, аналізуючи заголовки до них, ми згадали з вами основні ознаки публіцистичного стилю, поговорили про те, що пандемія зумовила появу нових слів, з'ясували, що не можна поширювати заголовки, не прочитавши матеріал до них, а також дізналися про такий вид маніпуляцій у новинах як мізінформація.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Пропонуємо укласти тематичний словник-мінімум «Словник епохи коронавірусу» та обов'язково вказати джерела, з яких ви візьмете цю інформацію.
2. Дібрати 3 заголовки до однієї і тієї ж новини з різних медіа. Зробити синтаксичний розбір цих заголовків як речень. Виписати слова і словосполучення, які надають заголовкам емоційно-експресивного забарвлення.

Заняття 2

Презентація тематичних словників-мінімумів «Словник епохи коронавірусу». Обговорення слів і джерел, якими учні скористалися під час укладання словників.

Представлення 3-х заголовків до однієї і тієї ж новини з різних медіа. Пояснення, які це речення. Озвучування слів і словосполучень, які надають заголовкам емоційно-експресивного забарвлення.

Завдання

Згадай тлумачення деяких медійних термінів і встанови відповідність між терміном і його значенням.

1	Фейк	А	Неправдива або неточна інформація, плітки, чутки, витівки, зазвичай поєднує інформацію про реальні та фальшиві події в таким способом, що вона скидається на вірогідну. Може поширюватися ненавмисно.
2	Пропаганда	Б	Агресивні висловлювання, спрямовані на проявлення агресії, направленої на людину або групу осіб за ознакою раси, релігії, статі, або сексуальної орієнтації.
3	Дезінформація	В	Фальшиві новини, розміщені з певними цілями. Зазвичай поширюються через соціальні мережі.
4	Спеціально поширювана неправдива інформація	Г	Вид агітації, коли інформація нав'язує нам певну думку. Вона один з основних інструментів впливу на суспільну думку. Її активно використовують держава, політики і партії.
5	Мізинформація	Г	Тенденція, коли сенсаційні інтрижні заголовки, що підкріплюються зображеннями, формулюються задля привернення уваги читачів, щоб змусити їх переходити за посиланням.
6	Клікбейт	Д	Заголовок, який змушує користувача натиснути на нього, але при цьому має за головну мету отримання прибутку від онлайн реклами за рахунок зниження якості поданої інформації.
7	Мова ворожнечі	Е	Подання в новині незначної частки правдивої інформації, щоб створити видимість реальності

Перевіримо правильність виконання завдання.

Гра «Фейкобінго»

А зараз пропонуємо вам пограти у гру «Фейкобінго». Ми виділили певні мовні маркери, які вказують на наявність клікбейту і розмістили їх у клітках гри «Бінго». Ознайомтесь із ними.

Мовні маркери клікбейту

Інтригує, але текст про інше	«Це», «ця», «ці», «ти» – займенники-звернення	«Ви не повірите!», «Ти ні за що не вгадаєш...» – виклик читачеві	Невмотивоване використання крапок, знаків оклику і знаків питання
Велика кількість яскравих епітетів	Гіперболізація, перебільшення значущості описаного	Фразеологізми, вислови з повсякденної мови	Заголовок наказує
Привабливі або шокові фотографії в прев'ю	Обіцянка наживи та економії	Згадки про смерть або нещастя відомих особистостей	Обіцянка поділитися якимось секретом
Дивні GIF. Анімовані зображення, які ілюструють щось незвичне			

В Інституті масової інформації створили колекції «вдалих заголовків» і продовжують їх збирати: <https://imi.org.ua/monitorings/oh-maj-nyuz-tyzhneva-pidbirka-vdalyh-zagolovkiv-19-i32552>.

Прочитайте подані нижче заголовки з матеріалами, віднесіть публікацію за ознаками маркерів до однієї з комірок. Спробуйте додати власний маркер «клікбейтингу»:

<https://www.5.ua/svit/smertelnyi-koronavirus-iz-kytaiu-za-dobu-pomerlo-105-liudei-infikuvalysia-pivtory-tysiachi-208421.html>.

- Проаналізуйте, які речення частіше використовують для заголовків: прості чи складні, двоскладні чи односкладні, а які з емоційним забарвленням та метою.
- Відшукайте мову ворожнечі в цих заголовках. Поясніть, з якою метою її використали журналісти.
- На бажання, удома доберіть заголовки з ознаками клікбейту і надішліть у базу даних ІМІ:

<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScUpiOdyROkVKRzWt9RUa7qNmbQJE2HZqiqEsx81w4Lk98TXw/viewform>.

Звісно, вони можуть бути не лише про коронавірус...

Золотые времена: нам разрешили сносить свое имущество в ломбарды и залазить в кредиты

Нассим Талейб: Раздражают люди, которые называют коронавирус черным лебедем. Это белый

У Черкаській області 50 хворих на коронавірус. Ніхто не одужує, але й не вмирає

Після візиту головного санітарного лікаря на Тернопільщині люди перестали хворіти на коронавірус

Коронавірус усложняет жизнь преступникам, которые годами прячутся от полиции

Львів'ян змусять добряче понервувати через коронавірус, але це займе всього 5 хвилин

Киян змусять «покласти зуби» на полицю під час карантину, до стоматологів – ні ногою

На Черкащині двоє чоловіків поборолі коронавірус

Астрологи назвали найсильніші знаки Зодіаку, не бояться вірусів та інфекцій

Молодь на карантині: троє черкащан обікрали пенсійний фонд (фото)

В Британії из-за коронавіруса город захватили козлы. Фото и видео

За фотографію спустілого міста можна отримати дуже хороші призи

В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ КОРОНАВІРУС ЗАКРИВАЮТЬ РИНКИ ТА ЗУПИНЯЮТЬ ТРАНСПОРТ:
<https://www.5.ua/svit/smertelnyi-koronavirus-iz-kytaiu-za-dobu-pomerlo-105-liudei-infikuvalysia-pivtory-tysiachi-208421.html>.

ПРО КОРОНАВІРУС МОВОЮ ВІЙНИ?

Часто новини про коронавірус містять мілітаризовані вислови. Наприклад:

Від виготовлення захисних щитків до паперових сов: у Харкові створили сайт для народної боротьби з COVID-19.

Війна з коронавірусом. 80 держав просять про фінансову допомогу:

<https://www.unian.ua/economics/finance/10941716-viy-na-z-koronavirusom-blizko-80-krajn-prosyat-mvf-pro-finansovu-dopomogu.html>.

Києво-Печерську лавру захопив коронавірус:

<https://kyiv.znaj.ua/305515-kiyevo-pechersku-lavru-zahopiv-covid-19-klichko-gotuyetsya-do-kraynih-zahodiv-shcho-bude-z-zarazhenimi-svyashchenikami>.

У виступах, коментарях та розмовах про пандемію ми чуємо метафори, наче з війни: «ми воюємо», «бліц», «поле війни», «загроза», «невидимий ворог», «фронт», «обов'язок». Державні діячі, політики постають полководцями, медики – армією, засоби захисту – зброєю. Військова структура побудована на чіткій ієрархії. На силі та владі наказу. Але ж існує безліч структур, неформальних об'єднань, ініціатив з солідарності, які не можна поставити «під зброю». Більше того, мова війни підсилює суспільну напругу, провокує страх і вороже ставлення до оточуючих. Адже під час пандемії кожен незнайомиць на вулиці може стати потенційним джерелом небезпеки. У такій ситуації підвищеного стресу дуже важливо зберігати спокій і здоровий глузд, щоб не дати карантину негативно вплинути на ваше психічне здоров'я та здатність спілкуватися з людьми.

Творче завдання

Напишіть есей з 5 – 6 речень, у якому спробуйте пояснити, чому в масмедіа говорять про коронавірус мовою війни.

ЗАВДАННЯ

Про коронавірус ми можемо почути інформацію від науковців, медиків, журналістів, експертів, знайомих...

Запитання

- А в якому контексті ви б хотіли отримувати інформацію про коронавірус?
- Якому з цих джерел інформації ви довіряєте? Свою відповідь аргументуйте.

І наприкінці дуже проста порада:

Щодо «кліку». Перед тим, як «клікнути» на заголовок, подумай, чого заголовок вимагає від тебе і чому.

Після «кліку». ОК, значить, ти натиснув:

Що ти побачив?

Це було корисно чи марно?

ЗАВДАННЯ

Пропонуємо перевірити, чого ви навчилися за ці 2 заняття.

1. Прочитайте статтю. Придумайте до неї заголовки і запишіть його. Зробіть повний синтаксичний розбір 1-го та 2-го речень.

1. Те, що наразі відбувається, виглядає дивно і оптимізму не додає.
2. Це, звісно, викликає негативні емоції – занепокоєння, стрес, смуток, нудьгу, самотність і розчарування.
3. Британська національна служба охорони здоров'я запропонувала 10 порад, які допоможуть покращити ваше психічне здоров'я:

- підтримуйте зв'язок з друзями та родиною через телефонні дзвінки, відеодзвінки чи соціальні мережі;
- поговоріть про речі, які вас хвилюють;
- спробуйте зрозуміти проблеми інших людей;
- розробіть режим дня в нових умовах: купівля продуктів, робота з дому, тощо;
- піклуйтеся про своє тіло: регулярно займайтеся спортом, їжте добре збалансовану їжу і пийте достатньо води. Уникайте куріння і вживання алкоголю;
- читайте менше новин про пандемію і ретельно вибирайте джерела;
- не уникайте складних почуттів: є речі, які ви не можете контролювати. Але ви можете спробувати зосередитися на тому, що ви можете змінити, – наприклад, на своїй поведінці;
- робіть те, що вам подобається;
- зосередьтеся на сьогоднішні і пам'ятайте, що ця ситуація – тимчасова;
- дотримуйтеся режиму сну. Відмовтеся від кофеїну та уникайте світла від екранів комп'ютерів, телевізорів і мобільних гаджетів перед сном.

Джерело: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-52228961>.

2. Який із цих заголовків ви б віднесли до «клікбейту»? Свій вибір аргументуйте. Випишіть у 2 стовпчики слова, що надають емоційно-експресивного забарвлення або є виявом мови ворожнечі.

Слова та словосполучення

надають заголовкам емоційно-експресивного забарвлення	вияв мови ворожнечі

1. У клієнтів «ПриватБанку» намагаються вкрасти гроші, обіцяючи допомогу від президента.
2. Уся правда про коронавірус!!!
3. СБУ викрила поширювачів фейків, які ширили паніку.
4. Не впускайте в серце смуток і лінь.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Напишіть замітку про коронавірус, яка не викликала б паніку і стурбованість у населення, доберіть до неї заголовок та ілюстративний матеріал.
2. Розмістіть цей допис у себе на сторінці у фейсбуку, інстаграмі, телеграмі чи тіктоку. (До речі, користуючись соціальними мережами, не забувайте про власну безпеку: користуйтеся надійним паролем (щонайменше від 8 символів із застосуванням регістру, тобто великих та маленьких літер) та дворівневою авторизацією, яка підтверджує ваш вхід через оповіщення на телефон)
3. Розкажіть, яку реакцію він викликав у ваших читачів, чи багато хто з них поділився ним зі своїми друзями.
4. Встановіть «Фейкогриз» (<https://fgz.texty.org>) розширення до браузеру, яке допомагає ідентифікувати сайти з маніпулятивними новинами. В своїй стрічці фейсбуку, або в популярних групах у месенджерах перевірте 10 посилань на новини. Траплялись вам «маніпулятивні»?
5. Додайте до свого браузера плагін «TrollessUA» ([https:// trollessua.org](https://trollessua.org)). Цей додаток буде маркувати користувачів фейсбуку, які були ідентифіковані як «тролі» за розповсюдження фейків та хейтспіч. Спробуйте відшукати такі акаунти в коментарях до популярних дописів політиків та на сторінках великих новинних сайтів. Поскаржіться у фейсбук на позначені акаунти тролів.

Оксана Волошенюк, Олександр Мокрогуз

ПРАКТИКИ З ПРИПИНЕННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ АБО ЯК НЕ ІЗОЛЮВАТИСЯ ВІД ПРАВДИ

План-конспект заняття з інтегрованого курсу «Громадянської освіти» для 10 класу. Також може бути використаний під час розгляду теми «Постіндустріальне суспільство та виклики сучасності» (Розділ 6. УКРАЇНА В СУЧАСНОМУ СВІТІ) інтегрованого курсу «Історія: Україна і світ» для 11 класу та заняття з тем, що стосуються розділу 5 «Міжнародні відносини» курсу «Всесвітня історія» для 11 класу.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАНЯТТЯ

1. Спілкування іноземними мовами

Читати і розуміти публікації іноземною мовою, виявляти інтерес до всіх сфер життєдіяльності населення України, Європи і світу.

2. Основні компетентності в природничих науках і технологіях

Пояснювати та оцінювати вплив науково-технічного прогресу на природне середовище життя людини, виявляти відповідальність за довкільний стан в Україні й світі, готовність до розв'язання проблем, пов'язаних зі станом довкілля.

3. Інформаційно-цифрова компетентність

Використовувати цифрові технології для пошуку потрібної інформації та її перевірки, досліджувати суспільні проблеми за допомогою сучасних засобів, працювати з великими масивами даних, створювати власні медіатексти (інфографіку), виявляти маніпуляції інформацією у процесі аналізу повідомлень масмедіа; виявляти джерела та авторів інформації, ставитися з повагою до прав людини при роботі з інформацією, дотримуватися авторського права.

4. Уміння вчитися впродовж життя

Критично аналізувати й узагальнювати здобуті відомості й досвід, набувати нових компетентностей залежно від власних і суспільних потреб.

5. Соціальна та громадянська компетентності

Проявляти громадянську свідомість, соціальну активність та брати участь у житті суспільства, аналітично мислити, критично розуміти світ: політику, право, культуру, релігію, історію, масмедіа, економіку тощо, виявляти повагу до людської гідності, прав людини, визнавати цінність демократії, справедливості, рівності й верховенства права; проявляти емпатію, відповідальність, активну громадянську позицію. Визнання загальнолюдських і національних цінностей та керування морально-етичними критеріями й почуттям громадянської відповідальності у власній поведінці.

6. Екологічна грамотність і здорове життя

Формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості. Розуміння необхідності змінювати навколишній світ засобами сучасних технологій без шкоди для середовища; обмірковувати рішення, прогнозуючи їх наслідки для здоров'я, добробуту й безпеки людини, домінування гуманістичних принципів у світоглядній структурі суспільства, охорони навколишнього середовища, здорового способу життя, відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей. Оцінка та, у разі потреби, зміна власних звичок і способу життя.

МЕТА

Виявити значення впливу сучасних викликів та проблем на розвиток людства, запобігти під час пандемії COVID-19 негативному впливові інформації, удосконалити навички аналізу медійної інформації, через розвиток критичного мислення та медіаінформаційної грамотності.

Очікувані результати

Учень/учениця:

- поглиблять знання понять «новинна грамотність», «інфодемія», «фейк», «дезінформація», «мізінформація», «меседж», «пандемія», «COVID-19»;
- розумітимуть сучасні виклики глобалізації та взаємопов'язаність загальних проблем людства і необхідність колективних зусиль для забезпечення прогресу і збереження цивілізації;
- пояснюватимуть, як медіа впливають на формування громадської думки;
- здобудуть практичні навички фактчекінгу та навички з аналітичного та критичного мислення; користуватимуться базовими технологіями запобігання впливові маніпулятивних та пропагандистських медіаповідомлень, перевірки достовірності джерел інформації;
- оволодіють вміннями створювати інфографіку, висловлювати обґрунтовані судження, визначати та реагувати на мізінформацію, дезінформацію та фейки;
- усвідомлюватимуть необхідність критичного підходу до медіатекстів;
- сформують розуміння власної ролі в запобіганні інфодемії та відповідальному ставленні щодо поширення «вірусної» інформації.

ОБЛАДНАННЯ

Для виконання завдань учасникам будуть потрібні комп'ютери або планшети з доступом до інтернету (принаймні один на команду).

Випереджувальне завдання

Створити хмару слів із заголовків медіа, з яких ви отримуєте новини. Хмара слів (хмара тегів, або зважений список) – це візуальне відтворення списку слів, категорій, міток чи ярликів на єдиному спільному зображенні. Слова, які найчастіше використовуються проти інших, будуть більшого розміру. За приклад взяті новини з сайту Бі-Бі-Сі 24 квітня 2020 року: <https://www.bbc.com/news>.

Most read

1	Outcry after Trump suggests injecting disinfectant	6	Europe 'wary of confronting China over Covid deaths'
2	Coronavirus drug flops at first trial	7	Why was top Republican likened to Marie Antoinette?
3	Tom Hanks writes to bullied boy called Corona	8	'Ousted' US vaccine expert to file complaint
4	Some mosques open despite Ramadan virus lockdown	9	Huge economic rescue plan agreed by Europe leaders
5	First patients injected in UK Covid vaccine trial	10	'I can't wash my hands - my water was cut off'

Ось як може виглядати «Хмара слів» з поданих заголовків.

Скористайтесь безплатними сайтами для створення власної «Хмари слів»:

<https://www.jasondavies.com/wordcloud/> ,

<https://wordart.com/create> .

Примітка. Робота в парах. На початку заняття запропонуйте учням обмінятися власними «Хмарами слів». Учні за вмістом мають сформулювати 1–2 заголовки.

ХІД ЗАНЯТТЯ

“ Найважливіша зброя в боротьбі проти коронавірусу – це правда ”
Родіон Еббіґгаузен, оглядач «Німецької хвилі»

I. МОТИВАЦІЯ/ФАЗА ВИКЛИКУ

Прочитайте уривок зі статті відомого вченого і медіаексперта Георгія Почепцова «Коронавірус розкриває конфлікти: медіа і фейки, політика і вороги».

- Намалюйте графік співвідношення вашого віртуального та реального життя до і під час карантину.
- Сформулюйте основне послання (меседж) цього фрагмента.
- Наведіть три аргументи на користь медіаграмотного споживання медіапродуктів.
- Чи може створений вами графік слугувати аргументом?

«Ми живемо в багатьох просторах одночасно. Головні з них – фізичний, інформаційний та віртуальний. Сьогодні, коли коронавірус перевів людей на карантин, він занизив роль фізичного простору, зате завищив статус інформаційного та віртуального простору. Нам не вистачає новин, тому зростає статус інформаційного простору. Наш час перетік з фізичного простору в інформаційний та віртуальний. А людина задається і визначається тим, де вона живе, де проводить більшість свого часу. Як результат, для багатьох серіали стали життям, а життя – телесеріалом. До речі, чи то на прохання влади, чи то з власної ініціативи численні стримінгові сервіси на якийсь термін відкрили вільне користування своїми ресурсами, ще більше відволікаючи людей від реальної життєдіяльності. Це явно збільшує ймовірність того, що ми будемо всі реалізовуватися за моделями героїв телесеріалів. Медіаграмотність повинна спрямовувати на те, щоб відвертанути нас від віртуальних ролевих моделей на користь життя.

МІНІЛЕКЦІЯ

Вчитель: У розділі 7 курсу «Світ інформації та медіа» ми вже говорили про те, що означає бути медіаграмотним, зокрема згадували новинну грамотність.

Новинна грамотність – це навички критичного мислення, які дозволяють аналізувати достовірність новин та інформації, розмежовувати факти, думки та твердження в медійних повідомленнях, які споживаємо, створюємо та поширюємо. Це необхідний компонент грамотності в сучасному суспільстві».

Коронавірус приніс нам багато нових слів. Сьогодні ж ми вже розбираємося в «санітайзерах» проти «ковіда», знаємо, що таке самоізоляція («залишайся вдома»), соціальна дистанція, можемо запросто пояснити, які типи медичних масок ліпше, чим відрізняється епідемія від пандемії...

Читання новин як виклик

Від початку кризи багато людей змушені були залишатися вдома, а отже дедалі більше проводити час в онлайні. Авдиторії новинних сайтів охоплюють мільйони відвідувачів. Чому вони це роблять? Чи лише тому, що інші види активності малодоступні? Ми думаємо, що вони шукають відповіді на питання та намагаються осмислити події, які не мали аналогів, про які розповідають у новинах, знайти інформацію, що допоможе ухвалювати рішення. Чого треба остерігатися? Що приймати? На які обмеження йти? І кожне з цих рішень сьогодні може вартувати життя.

У наше життя увірвалося нове поняття «інфодемія». **Інфодемія** – це поширення **надмірної кількості інформації про певну проблему**, через що вирішення її стає ще складнішим. Сам термін народився на початку 2020 року, коли Всесвітня організація охорони здоров'я почала говорити про навалу фальшивих і тривожних новин про пандемію COVID-19. Щосекунди інтернет, соціальні медіа та служби миттєвих повідомлень поширюють на величезну аудиторію інформацію, яка часто-густо небезпечно марна, некоректна або навіть шкідлива для фізичного і ментального здоров'я.

Особливість **інфодемії** в тому, що це насправду глобальна вірусна лавина. Згідно з дослідженнями Фонду Бруно Кесслера в Італії, щодня в березні 2020 року в середньому 46 000 нових публікацій у твітері були пов'язані з неточною або оманливою інформацією про кризу.

Генеральний директор ВООЗ Тедрос Адханом Гебреєсус назвав **«інфодемію»** одним з найбільших викликів нашого часу. Вона, за його словами, спричиняє зайву паніку і плутанину, а також роз'єднує людей.

Дослідники з Університету Східної Англії виявили, що дезінформація під час епідемій інфекційних захворювань може зробити ці спалахи серйознішими.

Ви вже багато чули про засоби профілактики пандемії. А як діяти звичайній людині, щоб залишитися ментально здоровою в часи інфодемії?

Поряд із фейками (свідомо фальшивою новиною, яка розміщується, а потім активно поширюється), один із викликів інфодемії – це збільшення повідомлень, які «заражають» мізінформацією – поданням у новині незначної частки правдивої інформації, щоб створити видимість реальності. Мізінформація може поширюватися ненавмисно, на відміну від «дезінформації», що від початку має певні цілі й майже ніколи не буває поодиноким. Дезінформацію підхоплюють різні канали, модифікують.

Всі ці прояви (фейки, мізінформація та дезінформація) для кращого «споживання» часто супроводжується надмірною емоційністю, яка виявляється у формі «мови ворожнечі».

Мова ворожнечі — агресивні висловлювання, спрямовані на проявлення агресії, направленої на людину або групу осіб за ознакою раси, релігії, статі, або сексуальної орієнтації.

Її застосовують свідомо чи несвідомо, оскільки вона спрощує сприйняття інформації, начебто полегшує орієнтацію людини у цьому складному багатофакторному світі і маркує явища і людей на «свій-чужий», «добрий-поганий», «правильний-неправильний», «красивий-огидний» тощо.

«Віруси» мізінформації дуже неоднорідні: дехто просуває фіктивні добавки та чудодійні засоби, з них декотрі небезпечні. Тролі (юзери соціальних мереж і учасники онлайн-форумів, хто провокує на емоції, конфлікти, марні дискусії) сіють плутанину. Цілі «ферми» ботів (спеціальні автоматичні «неживі» екаунти в соціальних мережах) свідомо поширюють фейки і розпалюють паніку. Хакери використовують громадський страх і невпевненість, щоб проникати в облікові записи та встановлювати зловмисне програмне забезпечення. А мільйони простих людей ненавмисно посилюють недостовірну інформацію онлайн, щоб допомогти своїм друзям, членам сім'ї та спільнотам в інтернеті.

Самостійно досить важко розібратися, але в Україні і в світі діють чимало фактчекінгових проєктів — це професійні верифікатори інформації, і під час наступного завдання ми радимо звернутися до них.

Онлайн-ресурс: <https://www.bez-brehni.info/>.

Ресурс на ФБ: <https://www.facebook.com/behindtheukrainenews/>.

Визначити троля чи бота у Фейсбуці можна за допомогою проєкту TrollessUA.

<https://trollessua.org> – ви можете використовувати або плагін для браузера, або спеціальний чат-бот.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ УЧНІВ

Робота в парах. Протягом 3–5 хвилин перегляньте медіаповідомлення. Знайдіть реакцію на нього українських фактчекерів. По закінченні дайте відповідь на запитання

Запитання

- Проаналізуйте мету поширення.
- Який вид ресурсу розмістив (соцмережа, онлайн-видання, як багато передруків).
- Що це: новина, фейк, дезінформація чи мізінформація? Чому ви так вважаєте?
- Що ускладнює встановлення міри достовірності?

Медіатекст 1

Сингапур задавив
коронавирус за 20 дней!
Ни одного умершего.
Брошены были все
силы, огромные
финансы, тесты
бесплатно, лечили
всех бесплатно. Вот это
государство!

<https://nv.ua/ukr/ukraine/events/novi-sanzhari-koronavirus-novini-ukrajini-50073034.html>

Медіатекст 2

Ефективність захисту різних видів масок (таблиця)

Хірургічна маска є одним з найпопулярніших способів захистити себе від вірусів. Проте, її потрібно змінювати кожні 2 години, інакше вона підвищує ризик захворіти. Найкраще її використовувати, якщо ви є безпосередньо хворим, щоб захистити оточуючих.

Маска з вугільним фільтром скоріше допоможе вам вберегтись від неприємних запахів, але не від коронавірусу.

Тканинна маска зможе захистити вас від вірусів лише в тому випадку, якщо в ній буде змінний фільтр. Більшість тканинних масок зроблених власноруч такого фільтру не мають, а отже ефективності від них дуже мало.

Губчаста маска є одним з найгірших варіантів масок, так як вона майже не захищає дихальні шляхи від пилу, не згадуючи про віруси.

Маска FFP1 це респіратор, який збереже вас від нетоксичного пилу та великих крапель аерозолів. Захист від 6 до 8 годин.

Маска N95 є одним з найкращих варіантів у протидії вірусам. Позначення "N95" вказує на здатність респіратора блокувати щонайменше 95% часточок розміром 0,3 мікрона. Однак навіть правильно встановлений респіратор не повністю усуває ризик захворювання або смерті.

Читайте також: [Індія постачатиме в Україну препарати від коронавірусу](#)

<https://chasdiy.org/news/efektyvnist-zakhystu-riznykh-vydiv-masok-tablytsia.html>

Медіатекст 2

<https://www.youtube.com/watch?v=r3H3-AyhYbY> (9.49–16.34).

Медіатекст 4

Нові Санжари: евакуйованих з Китаю знову перевіряють на коронавірус

29 лютого, 16:13 4337

Ви також можете прочесть згот матеріал на русском яз

У суботу, 29 лютого у евакуйованих з Уханя людей, які знаходяться на обсервації в Нових Санжарах, вдруге візьмуть аналізи для перевірки на коронавірус.

Хроніки коронавірусу. Останні новини

Все про епідемію коронавірусу в світі та карантин в Україні

ВАШ EMAIL

ПІДПИСАТИСЯ

Надсилаємо щоденно о 08:00

Про це повідомили в пресслужбі Міністерства охорони здоров'я.

Дану процедуру проведуть, щоб ще раз підтвердити, що всі здорові.

Читайте також: [Я б вже просився назад у Китай. У соцмережах обговорюють і глузують з протестів проти евакуйованих з Уханя людей](#)

У міністерстві нагадали, що жодна людина з тих, хто знаходиться в Нових Санжарах немає ознак гострих вірусних захворювань.

Недостовірні новини обіцяють більше корисної інформації, ніж є в перевірених джерелах. Це і робить їх такими популярними, тобто вірусними. Сам факт, що отримане нами тривожне повідомлення підкріплене картинкою, а до посту в фейсбуці прикріплений відеоролик, змушує більше вірити текстові поруч з ними.

Інфодемія ускладнює пошук достовірних джерел та надійних порад. Основними «симптомами» інфодемії стала така мізінформація:

- як коронавірус поширюється;
- симптоми COVID-19;
- методи профілактики та лікування;
- пояснення походження вірусу вигаданими «теоріями змови»;
- поширення дезінформації про реальний стан справ із рівнем захворювання.

Учитель: У повідомленнях масмедіа ви часто бачите звернення до експертів. Хто ж такий експерт? (групова робота)

Експерт – це відомий загально визнаний фахівець у галузі, який виробляє та поширює легітимізоване знання. Експерт володіє спеціалізованим знанням про проблемний предмет. Експерти, до яких часто звертаються медіа, здатні істотно впливати та формувати фахову думку.

ЗАВДАННЯ

Прочитайте вислови трьох експертів у сфері медіа. Як можна перевірити, чи дійсно вони експерти? Проведіть перевірку.

Експерт 1

Реальні факти бувають дуже неприємними. Родіон Еббіґгаузен, оглядач «Німецької хвилі», вважає, що вірус почався з політиків, які ігнорували факти: «Це передусім демонструє випадок Китаю, звідки коронавірус розпочав своє поширення. На самому початку спалаху, коли шанси його побороення ще були високими, номенклатурники Комуністичної партії Китаю та силовики залякували лікарів. Докази знищували, а факти заперечували. Результат – спочатку епідемія національного масштабу, а потім глобальна пандемія».

Родіон Еббіґгаузен, оглядач «Німецької хвилі»

Експерт 2

«З коронавірусом світ втратив картину світу, і множинні когнітивні операції, якими опікуються ключові гравці, що намагаються відтворити модель світу у власних інтересах. У них вони грають головну роль у його спасінні, а тих, хто був і залишається ворогами, звинувачують у всіх бідах».

Георгій Почепцов, експерт з масової комунікації

Експерт 3

«Завжди є потреба проінформувати аудиторію про важливу тему. Але сьогодні той, хто повідомив перший не обов'язково повідомив правду».

Проф. Валерій Іванов, президент Академії української преси

ЗАВДАННЯ ДЛЯ УЧНІВ

Об'єднайтеся у три групи і перегляньте відео, де йдеться про походження вірусу.

<https://tsn.ua/ukrayina/biologichna-zbroya-chi-zvichayniy-virus-scho-pro-covid-19-kazhut-ukrayinski-vcheni-1511901.html>;

https://www.youtube.com/watch?v=nH9UP5_PJEc&fbclid=IwAR1IyrWA25sg-k427CtcCDjm1jMZQiw2oIjHlyfMETuSd1A2RQetBeDuPL8;

<https://tsn.ua/ru/prosport/eto-lozh-hto-on-iz-kitaya-izvestnyy-bokser-ozvuchil-sensacionnuyu-versiyu-proishozhdeniya-koronavirusa-1521501.html>.

Після перегляду учні проводять дискусію в групах за запитаннями:

Запитання

- Чи довіряєте ви цьому відео?
- Хто виступає експертами?
- Чи можете ви рекомендувати переглянути це відео тим, хто цікавиться питанням: штучний чи рукотворний вірус?

По закінченні обговорення в групах представник кожної з них подає результати дискусії, які вчитель узагальнює.

Якщо ти хочеш довідатися більше про алгоритм поширення фейків про біологічну зброю: <https://coronafakes.com/fake/feyk-koronavirus-tse-biologichna-zbroia/>.

Nota Bene. Недостовірна інформація живиться коштом емоційності, ефекту корисності, заклику до дії, використання узагальнених джерел і стосується здоров'я.

Мінілекція вчителя

Фальшива інформація дуже часто містить так звані конспірологічні теорії (передбачення, пророцтва, походження вірусу, наслідки/реакції), щоб дискредитувати спільноти, певну особистість, науку, владу, створити підґрунтя для розмов, відволікти увагу, нажахати, посіяти зневіру в майбутньому.

Теорія змови – теорія, яка пояснює певну подію (політичну, суспільну або історичну) наслідком таємного плану групи впливових людей (або цілих груп, наприклад, націй, етносів) або організацій. В основі звинувачень, як правило, лежать глибоко вкорінені та широко поширені стереотипи.

Учитель: Водночас напруга між Заходом і США, з одного боку, та Росією і Китаєм, – з іншого, не послабляються і під час коронавірусу. Пандемія стає полем бою інформаційної війни.

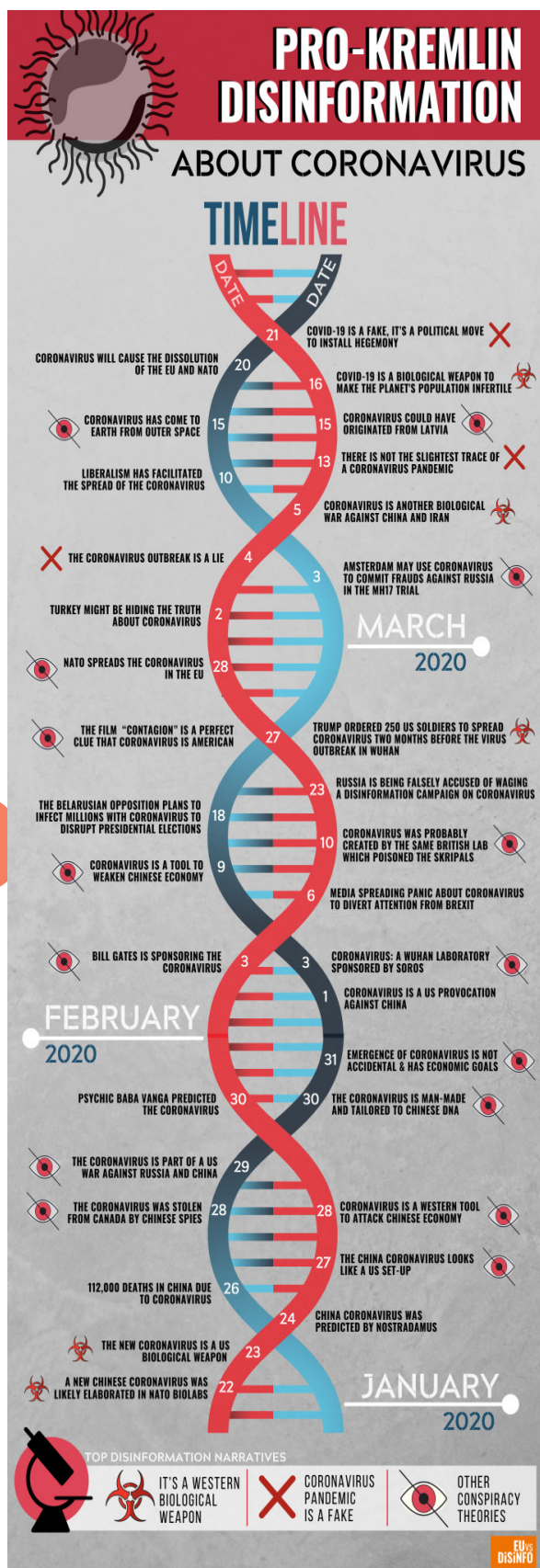
У кінці січня 2020 року російський англomовний ресурс «Sputnik News» повідомив, що вірус начебто створено як зброю НАТО. Ця інформація вважається першою дезінформацією щодо коронавірусу з російських джерел. Згодом це повідомлення поширила арабськомовна служба новинної агенції «Sputnik», штаб-квартира якої розташована в Москві. І такий потік дезінформації з російських або близьких до Кремля медіа не зменшується.

У зовнішньополітичній службі ЄС ще 2015 року створили проєкт EUvsDisinfo, який почав відстежувати російські дезінформаційні кампанії 15 мовами.

Фахівці EUvsDisinfo наприкінці березня зобразили у вигляді інфографіки цей потік дезінформації. Росія має намір посилити ефект коронавірусу, викликати панічні настрої та посіяти сумніви, поширюючи при цьому суперечливі теорії і підриваючи довіру, солідарність і співпрацю.

ЗАВДАННЯ

Розгляньте інфографіку EUvsDisinfo (<https://euvsdisinfo.eu/disinformation-can-kill/>) та визначте:

1. Які фейки про коронавірус найпоширеніші? Згрупуйте їх за власними критеріями.

2. Як змінюється дезінформація залежно від місяця? Від чого це залежить?

Примітка. Робота проводиться в парах протягом 3–5 хвилин. Рівень знання англійської мови в 10–11 класах достатній для швидкого опрацювання матеріалу. По закінченні представники пари подають свої відповіді на 1 питання, які записує вчитель («мозковий штурм»). З 2 питання проводиться бесіда.

Учитель:

Крім того, США стверджують, що пропагандистські меседжі Росії, Китаю та Ірану, спрямовані проти США, стають дедалі більше схожими. У звіті Держдепартаменту США сказано, що уряди Росії, Китаю та Ірану просують на підконтрольних ресурсах такі теми:

- Новий коронавірус – це біологічна зброя США і американському урядові криза приносить політичні дивіденди.
- Вірус походить не з Китаю.
- Вірус поширили американські військові.
- Американські санкції вбивають іранців.
- Відповідь на пандемію Китаю була чудова, а США – мінімальна.
- Усі три уряди дуже добре дають відсіч пандемії, а економіка США її не витримує.

<https://www.politico.com/news/2020/04/21/russia-china-iran-disinformation-coronavirus-state-department-193107>.

Міжнародна криза, викликана світовою пандемією COVID-19, призвела до протистояння між Китаєм і США в контексті встановлення гегемонії першого на світовій арені. Китай прагне зняти з себе провину за несвоєчасну реакцію на епідемію та показати себе надійнішим партнером, ніж США. Саме тому Китай розпочав міжнародну гуманітарну кампанію з надання медичних препаратів для десятків країн, що борються зі своїми спалахами,

зокрема і для України. Це, на думку багатьох експертів, є продовження інформаційної війни між США та КНР за першість у геополітичній боротьбі,

Об'єднайтеся в три групи. Кожна група отримує медіаповідомлення. Коротко узагальніть мету медіаповідомлення. По закінченні обговорення ознайомтесь із запитаннями і надайте відповіді на них.

"Пойманы с поличным": Китай обвинил США в занесении коронавируса

10:05, 13 марта @VAZHNO #Политика #Социальная политика #Право

Представитель Министерства иностранных дел КНР Чжао Лицзянь выдвинул обвинение против американских военных. Свои выводы Лицзянь сделал после выступления в Комитете по надзору Палаты представителей США Роберта Редфилда - директора Центра по контролю и профилактике заболеваний (CDC). Представитель китайского МИД сообщил, что после своего доклада Редфилд был арестован.

Подробнее

Лицзянь на своей странице в Twitter задал ряд интересующих его вопросов. Например: когда в Соединённых Штатах был выявлен нулевой пациент и сколько людей заражено сейчас? Также он хотел бы узнать, в каких больницах находятся инфицированные. "2/2 CDC был пойман с поличным. Когда нулевой пациент обнаружен в США? Сколько людей заражено? ... Обнародуйте свои данные! США должны дать нам объяснение!" - написал китайский чиновник.

Источник: ВАЖНО

Темы: [Политика](#), [Социальная политика](#), [Право](#)

<https://news.myseldon.com/ru/news/index/225595348>

США подали в суд на Китай за нанесення збитку від коронавірусу

Елизавета Кесельман

Сполучені штати є одними з [епіцентрів пандемії коронавірусу](#). Через розповсюдження епідемії, влада змушена [призупинити видачу грін-карт](#), а також [імміграційних віз](#). Крім цього, днями США подали позов проти Китаю за нанесення збитку від коронавірусу. Про це [передає](#) The Hill.

Зокрема, позов подав штат Міссурі з вимогою відшкодувати збитки.

Як повідомляє відомство, в позові генерального прокурора штату Міссурі Еріка Шмітта говориться, що тисячі людей були заражені в регіоні, багато померло, а підприємства малого бізнесу закриваються через пандемії коронавірусу.

"Китайський уряд збрехало всьому світу про небезпеку і заразною природі COVID-19, змусило замовкнути інформаторів і мало що зробила для того, щоб зупинити поширення хвороби. Вони повинні нести відповідальність за свої дії", - зазначив він.

Крім того, Міссурі вимагає офіційно залучити Пекін до відповідальності за можливу приховування серйозності пандемії коронавірусу і подальше звернення зі спалахом хвороби в межах кордонів Китаю.

Як повідомляли Українські Новини, раніше троє [жителів штату Нью-Йорк подала позов на Всесвітню організацію охорони здоров'я](#) за "недбале ставлення" до пандемії коронавірусу.

Більше новин про: [США](#) [Китай](#) [Суд](#) [збитки](#) [Позов](#) [Коронавірус](#)

<https://ukranews.com/ua/news/697917-do-sudu-na-kytaj-podaly-ssha-za-shkodu-vid-koronavirusu>.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ УЧНІВ

1. Аргументи якої зі сторін для вас переконливіші? Чому ви так вважаєте?
2. Який матеріал ви б назвали маніпулятивним і чому?
3. Як би ви назвали одним реченням тему кожного з цих повідомлень?

Учитель: У багатьох країнах дезінформація про коронавірус підживила старі забобони щодо азійців і породила ксенофобію і расизм. У соцмережах поширилися образливі висловлювання, принизливі жарти та карикатури на людей з азійською зовнішністю. А в офлайн від них відсідають в автобусах і вагонах метро, їх оминають на вулицях, ображають, погрожують і відмовляють в обслуговуванні.

Чому ж люди вірять цим теоріям, і що пояснює постійний сплеск їхньої популярності? В основі цих переконань лежить сучасний дух недовіри до урядів та організацій охорони здоров'я. Ба більше, люди особливо прихильні до цих альтернативних пояснень під час кризи.

NB. Але часто поширювачами фейків стають так звані «шукачі істини». Багато теоретиків змови ідентифікують себе як «шукачів істини». Вони часто частину ширшого руху людей, які вважають себе вільними мислителями, такими сміливими, що шукають правду та її оприлюднюють. Вони діють як героїчні детективи, керуючись своїми переконаннями, що людство в полоні потужних втаємничених груп, що діють задля досягнення зловмисних результатів.

ЗАВДАННЯ

Запропонуйте учням відповіді на запитання у формі фронтальної бесіди:

1. Чому, на вашу думку, кризи та трагічні події зазвичай розпалюють теорії змови?
2. Чому «мови ненависті» не повинно бути у вільному суспільстві?
3. Чи повинні всі платформи соціальних медіа заборонити та усунути медичну дезінформацію?

Учитель: Для розуміння інформації важливо розібратися з поняттям «меседж», що віднедавна з'явилося у медійному просторі. Меседж – повідомлення, пряме або закамouflьоване послання, що транслюється від того, хто мовить до того, хто слухає. Термін меседж походить від англійського «message» – повідомлення, донесення, послання, звернення, заява. Але поняття «меседж» вужче і чіткіше проти широко вживаного поняття «повідомлення». Меседж – це скоріше ідея, послання. Транслювати меседж – чітко, лаконічно і зрозуміло доносити послання до аудиторії. У багатьох людей вимовити що-небудь і пояснити те, що потрібно, – це різні речі. Меседж – це не те, що сказала людина, а те, що вона намагалася сказати, яку думку намагалася донести. Часто, створюючи повідомлення, людина захоплюється формою, нехтуючи важливістю значення повідомлення, того що мається на увазі. Зрозуміти меседж – здатність розшифрувати послання і виділити суть. Для успішної комунікації, розуміння сказаного, розшифрування послання необхідно враховувати контекст, підтекст, особливості засобу комунікації та особливості комунікатора (аудиторії).

Вчитель просить учнів прослухати подальший тест і відповісти на запитання.

Примітка. При зачитуванні вчитель не вказує джерела видань. Відповідь на запитання відбувається у формі бесіди.

16 квітня 2020 року президент Франції Е. Макрон дав інтерв'ю газеті «Financial Times». Зокрема він зупинився на проблемі коронавірусної пандемії. Наведемо українською коментарі двох видань.

1 видання.

У коментарі одне з видань написало: «Французький президент Еммануель Макрон застеріг від вихвалювання дій китайської влади в умовах епідемії коронавірусу, вказавши на брак повної інформації з Китаю: “Не будьмо такі наївні, щоб стверджувати, що (Китай) дав цьому раду набагато краще. Очевидно, що було те, про що ми не знаємо”, – сказав Макрон в інтерв'ю газеті **«Financial Times»**. Він наголосив, що неможливо порівнювати країни, де інформація поширюється вільно і де громадяни можуть критикувати уряд, з тими державами, де правда закрита» (<https://ukrainian.voanews.com/a/macron-ft-china-coronavirus/5376200.html>).

2 видання.

Інше видання так прокоментувало висловлювання Макрона: «Голова французької держави сказав, що вважає неправильним порівнювати Францію, Німеччину та Італію з Китаєм або Росією щодо заходів, вжитих у боротьбі з COVID-19. Китай не міг впоратися з пандемією коронавірусу нового типу (COVID-19) краще за західні країни, заявив президент Франції Еммануель Макрон в інтерв'ю «Financial Times».

Голова французької держави сказав, що вважає неправильним порівнювати Францію, Німеччину та Італію з Китаєм або Росією щодо заходів, вжитих у боротьбі з COVID-19.

«Не будьмо наївними і не говорімо, що китайці впоралися з епідемією набагато краще. Ми не знаємо. Цілком очевидно, що є те, чого ми не знаємо», – зазначив Макрон»

(<https://www.trt.net.tr/russian/mir/2020/04/17/makron-kitai-nie-mogh-spravit-sia-s-epidemiiei-koronavirusa-luchshie-chiem-zapadnyie-strany-1399859>).

ЗАПИТАННЯ ДО УЧНІВ

1. Які меседжі подано в коментарях двох видань?
2. У чому вони спільні та чим відрізняються?
3. Меседж якого видання має певний збіг з меседжем Валентини Бикової, медіааналітика Міжнародного центру протидії російській пропаганді: «Звісно, КНР невігідна інформація, що саме Китай став країною, з якої на весь світ розповсюдилась пандемія COVID-19. Тому влада КНР і надалі буде генерувати та розповсюджувати конспірологічні теорії, намагаючись “перевести стрілки” на інші країни». <https://fakty.com.ua/ua/svit/20200331-rosijska-taktyka-u-poshyrenni-fejkiv-yak-kytaj-znimaye-z-sebe-provynu-za-covid-19/>.
4. За меседжем визначте, яке з джерел походить з Росії? (2 видання – російське і відбиває думку, що обходить звинувачення Китаю та необхідність демократичних засад свободи слова)

На відміну від самої пандемії, за поширенням різноманітної недостовірної інформації щодо коронавірусу немає єдиної першопричини. Натомість COVID-19 надає можливість дуже різним суб'єктам, які мають різноманітні мотивації та цілі, створювати різноманітні типи фальшивих новин щодо багатьох різних тем.

Фахівці з охорони здоров'я закликають нас дотримуватися належної гігієни, щоб допомогти зупинити розповсюдження цього вірусу – мийте руки ретельно та часто, залишаючись вдома якнайбільше та тримаючись на безпечній відстані від інших, коли ми виходимо на вулицю.

Те, як ми можемо запобігти поширенню дезінформації про коронавірус COVID-19. Сайт Бі-Бі-Сі пропонує (<https://www.bbc.com/ukrainian/features-52280808>):

1. Зупиніться і подумайте.

Не пересилайте одразу повідомлення. Можливо, що це фейк. Якщо у вас з'явилися сумніви – не пересилайте.

2. Перевірте джерело.

Звідки йде інформація? Звертайте увагу тільки на офіційні заяви державних органів, відомих громадських організацій. Вони значно надійніші за «знайомого лікаря», анонімного експерта або сусіда/сусідку.

3. Чи може це бути фальшивкою?

Багато фейків схожі на документи з офіційних джерел. Інколи імітують вебсайти інших. Тому в соцмережах інформацію потрібно шукати тільки на перевірених акаунтах новинних та урядових організацій, а також відомих громадських груп.

4. Не певен – не ділися.

Якщо у вас є сумніви щодо правдивості повідомлення, то не пересилайте його нікому.

5. Перевіряйте кожен факт окремо.

У WhatsApp циркулює дуже популярний фейк про коронавірус. Кілька десятків людей з різних країн надіслали його Бі-Бі-Сі. Це аудіофайл з голосом людини, яка нібито переказує рекомендації «колеги, у якого є друг-лікар». Файл містить як корисні, так і неправдиві поради. Поєднання фактів і вигадки – один з головних принципів пропаганди.

6. Обережно, емоції!

Вірусною стає інформація, яка викликає в нас емоції, – страх, занепокоєння, засмучення або радість. Нею ми відразу хочемо поділитися. Страх – одна з основних сил дезінформації.

7. Не забувайте про упередженість.

Ми ділимось інформацією тому, що вона відповідає нашій картині світу, нашому світоглядові. Ми дуже вразливі до дезінформації, коли вона підтверджує наші уявлення. Пам'ятайте про це.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ:

Експерти з американського проєкту «Новинна грамотність» (<https://newslit.org/get-smart/information-hygiene-sanitize-before-you-share/>) створили ось такий порадник з інформаційної гігієни щодо поширення новин у часи пандемії. Порівняйте його з 7 правилами інформаційної гігієни Бі-Бі-Сі, які вивчали на занятті. Які збіги та розбіжності ви помітили?

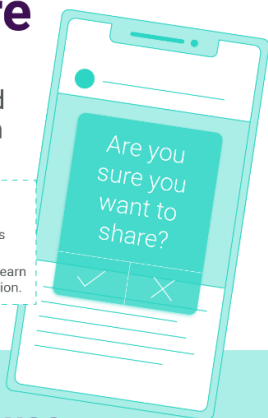
Sanitize before you share

4 quick steps to stop the spread of misinformation

Remember:

Taking these steps can eliminate a large percentage of viral rumors and falsehoods.

Visit newslit.org/coronavirus to learn more about sorting fact from fiction.

1. Pause.

Don't let your emotions take over.

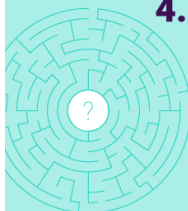
2. Glance through comments.

Has someone replied to this with a fact check?

3. Do a quick search.

In the search bar, turn the claim you're checking into a question. Look for credible sources in the results.

4. Ask for the source.

Reply to the person who shared the post, asking for the original source or for other evidence supporting the claim. Raising this where others can see it lets them know that the claim is questionable.

Once you've followed these steps:

- If you find credible evidence that a post isn't true, alert others in a reply. If the post is dangerous or harmful, report it.
- If you still aren't sure that the post is true, don't share it.

Want more? Try out our **Checkology® virtual classroom** at checkology.org.
Graphic created by the **News Literacy Project** newslit.org

Прочитайте уривки з матеріалів, опублікованих у різний час, але одним новинним агентством, і дайте відповідь на запитання.

1 уривок. «16 квітня телеканал Fox News (США. – Авт.) із посиланням на кілька джерел, ознайомлених із рішеннями влади Китаю і які бачили відповідні документи, повідомив, що першим пацієнтом із коронавірусом у Китаї міг стати співробітник вірусологічної лабораторії в Ухані. За даними джерел телеканалу, «нульовий пацієнт» заразився коронавірусом від кажанів у лабораторії, а потім вірус поширився містом. Документи, з якими ознайомилися співрозмовники Fox News, детально описують, як лікарі в лабораторії намагалися стримати поширення вірусу на ранніх етапах. Водночас джерела телеканалу заявляють, що на уханському ринку тварин і морепродуктів «Хуанань», який називали ймовірним джерелом вірусу, ніколи не продавали кажанів, і припускають, що китайська влада навмисно вигадала цю версію, щоб відвести підозру від лабораторії».

<https://gordonua.com/ukr/publications/-kitajska-kazhanabo-chomu-vchenij-shi-chzhenli-zvinuvachujut-ustvorenni-koronavirusa-golovne-1496701.html>.

2 уривок. «На початку березня гонконзька газета South China Morning Post із посиланням на дані розслідування китайської влади писала, що перший пацієнт заразився коронавірусом ще в листопаді, а не у грудні. Це був 55-річний житель провінції Хубей. За даними видання, китайська влада виявила щонайменше 266 осіб, які заразилися вірусом минулого року і потрапили в поле зору медиків. Лікарі зрозуміли, що мають справу з новим захворюванням, наприкінці грудня. Перше офіційне повідомлення про спалах датовано 31 грудня 2019 року.

<https://gordonua.com/ukr/news/worldnews/-mzs-kitajusprostuvav-povidomlennja-fox-news-pro-vitik-koronavirusa-z-uhanskij-laboratoriji-1495812.html>.

Запитання

1. Чи можна назвати зміст цих матеріалів зразком інформаційних воєн між двома країнами?
2. Ці меседжі швидше об'єктивна інформація, фейк, дезінформація чи мізінформація? Аргументуйте свою думку.
3. Який висновок можна зробити з цих уривків і який вихід ви б запропонували двом країнам?

ДЖЕРЕЛА

<https://newslit.org/get-smart/information-hygiene-sanitize-before-you-share/>.

<https://www.aup.com.ua/koronavirus-vskryvaet-konflikty-med/>.

<https://www.dw.com/uk/a-52989539>.

<https://www.mk.ru/social/2020/04/06/razvedka-britanii-nazvala-veroyatnyy-istochnik-proiskhozhdeniya-koronavirusa.html>.

<https://www.facinghistory.org/educator-resources/current-events/coronavirus-protect-yourself-stand-against-racism>.

<https://www.bez-brehni.info/koronavirus-pravda-i-mify/yak-sinhapur-peremih-covid-19-abo-nashi-novi-sinhapury/>.

<https://www.bbc.com/ukrainian/features-52280808>.

РОЗДІЛ 4

Валентина Потапова

ЯК НЕ З'ІХАТИ З ГЛУЗДУ ТА НЕ ПОШИТИСЯ В ДУРНІ ПІД ЧАС «ІНФОДЕМІЇ»?

Заняття може бути використане для позакласної діяльності, роботи з батьками, підвищення кваліфікації педагогів та менеджерів освіти

МЕТА

Запобігти негативному впливові інформації під час пандемії через розвиток критичного мислення та медіаграмотності.

Очікувані результати

Учні здобудуть:

- навички критичного аналізу та перевірки інформації різних видів медіапродуктів, розуміння культури медіаспоживання;
- навички фактчекінгу;
- навички використання аналітичного та критичного мислення на практиці;
- навички аргументації та обговорення;
- навички соціальної комунікації в групах;

Сформується

- відповідальне ставлення щодо поширення «вірусної» інформації;
- розуміння власного впливу щодо запобігання інфодемії.

ОБЛАДНАННЯ

Для виконання завдань учасникам будуть потрібні комп'ютери або планшети з доступом до інтернету (принаймні один на команду).

ХІД ЗАНЯТТЯ.

II. МОТИВАЦІЯ/ФАЗА ВИКЛИКУ

Вправа «Асоціативний куцц»

Вправа використовується для «вступу» до теми, яка буде розглядатися в подальшому, стимулює нелінійну форму мислення – асоціативне мислення та спонукає учнів думати вільно та відкрито стосовно певного предмета, образу, теми, проявляючи почуття, емоції, ставлення. Учитель має пам'ятати, що асоціації не бувають правильними чи неправильними. Асоціації мають суб'єктивний характер, вони в кожного свої, тому, якщо учень до слова весна назвав асоціацію диван, попросить його пояснити, як він міркував. Саме процес встановлення зв'язків між двома поняттями – темою і словом-асоціацією – найцінніший.

Крок 1. Учитель пропонує уважно подивитися на картинку (всередині схеми).

Крок 2. Учитель пропонує учням записати слова та фрази, які спадають на думку, коли вони дивляться на малюнок (наприклад, страх, фобії, театр, анімація, реальність та уявлення, відображення тощо). Записати стільки думок, скільки дозволить час або доки вони не будуть вичерпані. Учитель просить учнів не обмірковувати, чому спало на думку те чи те слово. Якщо слово запало в голову, значить для вас воно якимось пов'язане з малюнком.

Крок 3. Коли всі думки записано, учитель пропонує учням встановити зв'язки між словами, особливу увагу звернути на зв'язок між реальністю та уявленням.

Крок 4. Озвучити тему заняття, «Як не з'їхати з глузду та не пошитися в дурні під час «інфодемії»?», та перейти до її обговорення.

Питання для обговорення:

Як, на вашу думку, пов'язані між собою малюнок, ваші асоціації та запропонована тема заняття?

Аргументуйте свої відповіді.

У наше життя увірвалося нове поняття «інфодемія». Інфодемія – це поширення надмірної кількості інформації про певну проблему, через що вирішення її стає ще складнішим. Сам термін народився на початку 2020 року, коли Всесвітня організація охорони здоров'я почала говорити про навалу фальшивих і тривожних новин про пандемію COVID-19.

Щосекунди інтернет, соціальні медіа та служби миттєвих повідомлень поширюють на величезну аудиторію інформацію, що небезпечно марна, некоректна або навіть шкідлива для фізичного і ментального здоров'я.

Для того щоб ми ловилися на гачок цієї марноти, щоб нас купити, новини додають частку правдивої інформацію для створення подоби реальності – і це називається мізінформація.

У лідерів думок і експертів люди шукатимуть упевненості в час високої непевності, тривоги та паніки, саме від них легше сприймати інформацію, що заспокоює та надає прості поради, як поводитися. Залежно від нашого стану ми шукаємо або простих рішень, або емоцій і звертаємо увагу на відповідні історії.

Тому наше завдання на занятті – навчитися критично оцінювати інформацію, навчитися медіагієни під час «інфодемії».

III. ОСНОВНА ЧАСТИНА/ФАЗА ПОБУДОВИ ЗНАНЬ

Вправа «Даємо бій фейкові»

Крок 1. Учитель інформує учнів про те, що вправа буде спрямована на виявлення недостовірної інформації (фейків) щодо ситуації з COVID-19, що стала предметом обговорення в мас медіа та соцмережах. Завдання учнів – пошук першоджерел інформації, щоб довести недостовірність запропонованих «фактів».

Крок 2. Учитель об'єднує учнів на чотири групи і надає інструкцію щодо виконання вправи.

1. Команди отримують один кейс у вигляді зображень і посилань з медіа (див. Додаток «Кейси»)
2. Протягом 15 хвилин команди шукають докази недостовірності повідомлення. Потім команди розповідають, що їм вдалося знайти, і демонструють знайдені вебсторінки, ілюстрації, тексти.
3. Кожна відповідь оцінюється за 3-бальною системою:

- 3 бали – повна відповідь, знайдено першоджерело або надано незаперечний доказ фейкової інформації;
- 1 бал – неповна відповідь: названо деталі, які вказують, що інформація сумнівна і потребує додаткової перевірки;
- 0 балів – немає відповіді або відповідь не відповідає завданням.

Перемагає команда, що набрала найбільшу кількість балів.

Крок 3. Учитель пояснює учням, що при аналізі фейків необхідно використовувати всі види пошуку інформації:

- Перш за все – шукати першоджерела інформації і зіставляти матеріал з ними;
- перевіряти за енциклопедіями і словниками (зіставляти дати, події і явища);
- використовувати пошукові системи, соцмережі;
- шукати за фото або скріншотом з відеоролика, а також за ключовими словами (назвами, прізвищами, телефони – можливо, цей фейк уже обговорювали в мережі);
- перевіряти логотип будь-якої організації, який використовується в повідомленні, він має виглядати так само, як на офіційному веб-сайті;
- якщо є посилання на експертів або на держустанови, перевірте на офіційних вебсайтах, чи там історії повторюються;
- використовуйте веб-сайти, що перевіряють факти: такі як APFactCheck та Full Fact висвітлюють поширені фальшиві новини.

Якщо учасники незнайомі з деякими з цих видів пошуку та перевірки інформації, перед вправою поясніть і покажіть, як це потрібно робити.

Крок 4. Презентація роботи команд, оголошення переможців, обговорення результатів. Після обговорення надайте Пам'ятку «Протидія інфодемії».

Пам'ятка «Протидія інфодемії»

Найкращі джерела для отримання інформації про здоров'я щодо COVID-19 – вебсайти урядових інституцій з охорони здоров'я та вебсайт Всесвітньої організації охорони здоров'я. Первинні джерела зазвичай кращі, ніж новинні сайти.

Посилання на офіційний сайт організації можна знайти через статтю про відповідну установу у Вікіпедії.

Навіть урядові повідомлення та основні медіа можуть помилитися, але вони надійніші, ніж неперевірені джерела соціальних медіа та вірусні повідомлення.

Будьте обережні, якщо повідомлення тисне на вас, щоб ним поділитися – так працює вірусне повідомлення.

Використовуйте веб-сайти, що перевіряють факти: такі як APFactCheck та Full Fact висвітлюють поширені фальшиві новини. Ці медіаплатформи намагаються видалити або позначити фальшиві акаунти та історії, а також перевірити справжні.

Ви також можете скористатися пошуковою системою для пошуку заголовка статті, щоб дізнатися, чи не визначили її основні медіа як фальшиву новину.

Вправа «Міні лекція на тему «Читання новин як виклик, або Що ми втрачаємо при переповіданні»

Питання до учнів

- Яку інформацію щодо COVID-19 ви вважаєте найдостовірнішою?
- Чи вмієте ви читати наукові статті?
- Чи зможете ви розібратися з науковою статтею або лекцією експерта-науковця, що присвячені темі квантової фізики, нейробіології, макроекономіки, хімії без відповідної освіти?
- Як ви вважаєте, чи всі журналісти, що пишуть про наукові відкриття, мають відповідну освіту?
- Як ми підходимо до наукових новин, зокрема про COVID-19?

Ми вже бачили заголовки, які дозволяють припустити, що вакцину проти коронавірусу знайдено, тоді як науковці повідомляють, що для отримання вакцини, придатної для використання, потрібно більш ніж рік.

Медіаексперти провели дослідження того, як презентація наукових знань проходить шлях від дослідників до широкої громадськості через медіа⁷. Вони проаналізували 520 наукових праць та статті в масмедіа і зробили висновок, що при переповіданні відбувається трансформація змісту. Нам це знайоме із звичної дитячої гри «зіпсутий телефон». Експерти встановили, що наукові знання іноді відтворюються, але найчастіше переосмислюються, а їх значення часто втрачається при перекладі. Основний фокус наукового відкриття часто змінюється так, щоб робити припущення про те, як результати можуть впливати на людей, навіть коли це не було метою наукового дослідження. Високотехнологічна мова може бути змінена не лише на поширеніші фрази, але й на сприятливіші чи сенсаційніші описи. Діаграми та графіки замінюються зображеннями, завдяки яким статті виглядають пов'язанішими з експериментами і їх застосуванням, навіть якщо це не так.

⁷ Джерело: <https://theconversation.com/how-to-spot-bogus-science-stories-and-read-the-news-like-a-scientist-133828>.

Наприклад, 2016 року з'явився звіт на вебсайті «Mail Online», в якому сказано, що мозкові імпланти можуть незабаром допомогти людству дістати нічне бачення супергероїв. У звіті зазначається, що «науковці використовували мозкові імпланти, щоб надати щурам «шосте почуття», що дозволяє їм виявляти та реагувати на звичайно невидиме джерело світла». Також йшлося, що це дозволить «мозкові дорослої людини діставати масив нелюдських почуттів».

Питання до учнів

- Захопливе одкровення, справді. Але якщо це був такий новаторський та приголомшливий розвиток, чому так мало інших новинарів висвітлювали це?

Дослідження, на основі якого ґрунтувалася історія, спочатку опублікувала в «Журналі неврології» команда науковців з Медичного центру Університету Дьюк в США. Вони вивчали, як легко можна змінити сенсорне опрацювання дорослих щурів, імплантуючи у мозок пристрій, щоб навчити їх визначати розташування джерел інфрачервоного світла. Науковці, які проводили дослідження, припустили, що їхні висновки можуть мати важливе значення для основної/загальної неврології та реабілітаційної медицини. Але стаття на «Mail Online» підняла це на інший рівень і інтерпретувала як можливість надати людям ряд нелюдських почуттів. Раніше про експеримент повідомлялося в «New Scientist/Нью сайнтист», що, як видається, є основним джерелом інформації для звіту, опублікованого в «Mail Online». Стаття зосереджена на щурах, але в ній сказано, що дослідження проклало шлях до збільшення можливостей людського мозку. У статті використано зображення, що демонструють як досягається контроль над розумом людини.

Питання до учнів

- Проголосуйте, чи вірите ви в те, що в найближчому майбутньому кожен з нас може посилити можливості свого мозку? Аргументуйте відповідь.
- Чи потрібні спеціальні поради щодо читання наукової інформації? Якщо так, то які?

IV. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ/ФАЗА КОНСОЛІДАЦІЇ ЗНАТЬ

Є деякі ключові речі, які читачі новин можуть зробити, щоб помітити, коли наукові результати повідомляються оманливо або неточно, і зрозуміти, що насправді засвідчують докази.

Вправа «Створюємо рецепти медіадієти під час пандемії»

Крок 1. Учитель об'єднує учнів на чотири групи, дві з них працюватимуть над завданням, пов'язаним зі споживанням звичайної інформації та новин, дві – над завданням, пов'язаним зі споживанням наукової інформації.

Крок 2. Завдання: створити «рецепти-поради», як потрібно отримувати інформацію під час інфодемії та «не з'їхати з глузду або не пошитися в дурні». «Рецепти-поради» можуть бути у вигляді тексту, малюнків, смс-повідомлень, повідомлень у соціальних мережах, зокрема інстаграмі, та інше на розсуд групи. Визначте, як можна поширити «рецепти» серед однолітків та батьків.

Крок 3. Презентація результатів роботи груп.

Крок 4. Обговорення результатів заняття. Учитель роздає Пам'ятку «Шість кроків для критичного читання наукової інформації»

Пам'ятка

«Шість кроків для критичного читання наукової інформації»

Насамперед потрібно просто знати про те, як важлива інформація в первинному джерелі може бути переосмислена, змодифікована і навіть взагалі проігнорована залежно від того, що журналіст розуміє чи бажає подати. Це трохи схоже на гру «телефон», коли гравці передають повідомлення одне одному пошепки.

Зокрема, слід стежити за сенсаційними чи дивними твердженнями, які можуть бути перебільшеними (наприклад, коли людям обіцяють відкрити "шосте чуття"). Такі надзвичайні заяви вимагають надзвичайних доказів.

Перевірте, чи точні та однозначні деталі, подані у статті про дослідження. Сказати, що експеримент довів щось певне, набагато сильніше, ніж сказати, це дозволяє припустити, що в майбутньому щось може статися.

Шукайте згадування чи посилання на першоджерело у звіті, який ви читаєте. Якщо є таке, то ймовірніше, що журналіст прочитав оригінальне дослідження і зрозумів, що він робить, але жертвує релевантністю заради сенсаційності.

Спробуйте перевірити, чи аргументи у статті походять від науковців, які проводили дослідження, чи від журналіста. Це може означати пошук цитат або порівняння з оригінальним науково-дослідним документом, якщо ви можете це зробити.

Подивіться, чи не повідомляють інші джерела про ті самі історії. Якщо лише одна новина висвітлює «дивовижний прорив», можливо, слід бути трохи скептичнішим.

Користуйтеся додатковими ресурсами та програмним забезпеченням (наприклад, додатки до браузера Google Chrome або чат-боти), яке допоможе зорієнтуватися щодо маніпулятивних новин та ЗМІ. Приклад: <https://fgz.texty.org>, Це й стосується зображень. Ви завжди можете зробити реверсний пошук та відслідкувати походження фото. Наприклад: <https://tineye.com>

Джерела:

<https://theconversation.com/how-to-spot-bogus-science-stories-and-read-the-news-like-a-scientist-133828>

Кейс 1⁸

Якщо діти гуляють на вулиці – штраф чи тюрма

Останні дні у месенджерах та групах у соцмережах активно поширюють фейк про заборону дітям гуляти на вулиці під час карантину. За таке «порушення» начебто навіть передбачений штраф згідно зі ст. 184 (від 1,7 тис. грн до 5,1 тис. грн) або позбавлення волі до п'яти роки, згідно зі ст. 166. Контролювати дотримання порядку має патрульна служба (такої в Україні навіть нема, є патрульна поліція).

До уваги Батьків!!з
завтрашнього дня дітей не
повинно бути на вулицях!
В умовах карантину діти
сидять вдома!!!Згідно зі ст..
184 передбачено штраф
1700-5100,або ст..166
позбавлення волі строком
2-5років!Патрульні служба
перевірятиме виконання
наказу!Бережіть себе та дітей!!!

12:44

Кейс 2⁹

Ліки є!!!

Нещодавно київська фармацевтична компанія «Юрія-Фарм» потрапила у скандал, запустивши рекламний ролик про медичний препарат «Декасан», який, як переконує виробник, «діє на усі складні віруси, включаючи коронавіруси».

OBZREVATEL / ПУЛЬМОНОЛОГІЯ

В Італії знайшли ліки від коронавірусу: результати вразили

Люди з другою групою крові більш вразливі

Таку сенсаційну інформацію поширила низка українських ЗМІ, зокрема УНІАН, ZIK, ТСН, Кореспондент, посилаючись на Medrxiv – онлайн-архів рукописів у медичних, клінічних та суміжних науках про здоров'я. Колеги з «Наших грошей. Львів» спростували цей фейк, навівши переконливі аргументи.

⁸ https://zaxid.net/statti_tag50974/.

⁹ https://zaxid.net/statti_tag50974/.

Я хочу повідомити вам, що сьогодні з **23:00** вечора будуть вертольоти, які запуснуть ліки для дезінфекції, це триватиме до **05:00** ранку. Це означає, що ви повинні **мати всі вікна закриті на ніч**, намагайтеся не виходити на вулицю і не бути на вулиці після **11 години** ночі. Спасибі, спробуйте інформувати всіх, щоб нехай знають.

¹⁰ https://zaxid.net/statti_tag50974/.

П'ЯТЬ ШВИДКИХ СПОСОБІВ ПЕРЕВІРИТИ ІНФОРМАЦІЮ ПРО КОРОНАВІРУС ОНЛАЙН

Ми пропонуємо поради від авторки проекту First Draft Лори Гарсія. First Draft – це коаліція некомерційних організацій, покликана надавати доступ до достовірної інформації під час криз.

Ось **п'ять швидких кроків**, які ви можете здійснити, щоб перевірити інформацію, викладену онлайн, перш ніж нею поділитися.

Коронавірус охопив вже 60 країн, а з ним поширилася і його тінь: неправдива інформація щодо захворювання, його розповсюдження та методів захисту.

ВООЗ назвав ситуацію «інфодемією», оскільки невірна інформація про вірус розповсюджується швидше від нього самого. Лікарі сумнівної кваліфікації, що просувають фейкові ліки, конспірологічні теорії, покликані підважити опозиційні уряди, удавані «симптоми» та смішні мему створюють середовище, в якому стає все важче довіряти інформації, яку ми знаходимо онлайн, що посилює глобальну паніку і тривожність.

«Якщо чесно, стигма зараз небезпечніша за сам вірус», – зауважує генеральний директор ВООЗ Тедрус Адханон Гебрейесус. Коли ми стикаємося з контентом, який викликає сильні емоційні реакції – наприклад, паніку чи страх – ми можемо випадково і нагально поділитися цими речами, навіть не задумуючись над їх достовірністю.

Агенти з дезінформації користуються цим і створюють контент, який змушує нас у паніці поширювати певні історії, писати гнівні пости, пересилати милі історії і робити багато інших подібних речей.

Але все ж ми можемо разом боротися з інформаційною хворобою. Представляємо п'ять простих речей, які може зробити кожен, щоб перевірити контент перед його поширенням.

Це занадто добре, щоб бути правдою

Неправдиві історії поширюються, як лісова пожежа. Люди розповсюджують їх, бо брехня іноді привабливіша за правду. Група дослідників з MIT у 2018 році дійшла висновку, що люди поширюють історії, які провокують емоції, набагато частіше, ніж новини, написані нейтральною мовою. Також дослідження нейробіологів підтверджують, що ми краще запам'ятовуємо історії, які змушують нас злитися, сміятися або сумувати.

У лютому подружжя з Австралії закрили на карантин на круїзному лайнері біля японського узбережжя. Їхні нотатки про карантинне життя у Facebook стали досить популярними. Одного дня пара написала, що вони замовили вино за допомогою дрона. Журналісти поширили цю історію, і за ними послідували користувачі соціальних мереж. Подружжя пізніше визнало, що цей пост був лише жартом для друзів.

Як не тривіально це звучить, але бездумне розповсюдження неправдивої інформації може сприяти підриву довіри в цілому. Особливо це стосується журналістів та видань. Якщо читачі не можуть довіряти вам у дрібницях, як вони мають довіряти, коли йдеться про серйозні речі?

Поради

- Якщо історія занадто добра, щоб бути правдивою, занадто смішна, занадто гнівлива, занадто мила, занадто обурює, то перейдіть до джерела перед тим як її публікувати.
- Пам'ятайте, що журналісти теж можуть обманюватися. Якщо новинні агенції поширюють якусь історію, це не означає, що вони її звірили з першоджерелом.
- Щоб дізнатися більше про веб-сайти та інструменти для перевірки контенту в Інтернеті, ознайомтеся з набором інструментів підтвердження та нашим посібником з верифікації Інтернет-інформації: <https://start.me/p/vjv8Ob/first-draft-basic-toolkit>

Пам'ятайте, не всі дослідження є рівноцінними

Те що повідомлення підкріплене діаграмами або таблицями, не означає, що це науково достовірне, варта довіри інформація.

Reuters ознайомився з науковими дослідженнями, присвяченими коронавірусу. Із 153 знайдених ними досліджень, 92 ще не були рецензовані, а в деяких можна було знайти далекі від науки та неперевірені твердження. Наприклад, коронавірус пов'язували з ВІЛ або говорили про можливість інфікування людини змією.

Проблема зі "швидкою наукою", як назвав її Reuters, полягає в тому, що люди можуть впадати в паніку або приймати неправильні політичні рішення до того, як дані будуть належним чином вивчені.

Отже, якщо ви натрапили на діаграму, таблицю, статистику або будь-яке число, пов'язане з Covid-19, запитайте себе:

Поради

- Яке джерело цієї інформації? Звідки взялися ці цифри?
- Завжди звертайтеся до офіційних неурядових джерел.
- Сторінка коронавірусу ВООЗ відображає статистику та рекомендації.
- Університет Джона Хопкінса веде оновлену карту розповсюдження захворювання.
- Для журналістів Journalist's Resources створюють добрі підбірки підтверджених досліджень.

Перевіряйте зображення за допомогою зворотного пошуку зображень

Зображення може замінити тисячі слів, а коли йдеться про дезінформацію, воно також може замінити і тисячі побрехеньок. Один з найпоширеніших видів дезінформації – зображення, реальні фотографії чи відео, що використовуються в іншому контексті.

Але за допомогою декількох кліків ви можете перевірити зображення, якими діляться в інтернеті та в різних групах у месенджерах. Пошук онлайн дозволяє не лише перевіряти факти чи твердження, але й шукати ідентичні фотографії і, навіть, мапи, що дозволяє перевірити, чи вони вже використовувалися для інших історій. Це називається зворотним (реверсним) пошуком зображень і може використовуватися для пошуку в Google, Bing, китайському Baidu та в інших пошуковиках і базах даних.

Наприклад, у 2014 році Reuters опублікував зображення художнього проекту у Франкфурті

(Німеччина), де можна побачити мистецьку акцію, в рамках якої люди лежали на вулиці в пам'ять про жертв нацизму.

У січні 2020 тисячі людей перепостили дописи у Facebook, де стверджувалося, що на фото зображені жертви коронавірусу в Китаї.

Навіть швидкий погляд на фото дозволяє побачити, що на ньому європейська архітектура. Потім, якщо ми застосуємо зворотний пошук то знайдемо оригінал 2014 року.

Весь процес займає лічені секунди, але важливо пам'ятати, що, коли ви бачите щось шокує чи дивне, це варто перевірити.

Поради

- На комп'ютері: рекомендуємо плагін до браузеру RevEye, який здійснює пошук будь-яких зображень в інтернеті, не виходячи з веб-переглядача.
- На мобільних телефонах ви можете використовувати TinEye щоб зробити те саме.

Перевіряйте відео, використовуючи InVid

Перш ніж поділитися кліпом в різних чатах, перевірте, чи вас не обманюють.

Використовуючи пошук із зворотного зображення, ви можете зняти кілька ескізів із будь-якого відео та перевірити, чи воно раніше вже було розміщене в інтернеті.

Поради

- Міжнародна організація Amnesty International розробила інструмент, який дозволяє автоматично отримувати ескізи з відео YouTube, а також надавати іншу корисну інформацію.
- У плагіна для відеоперевірки InVid є кілька дуже ефективних інструментів для перевірки зображень та відео.

Використовуйте геолокацію, щоб визначити, де зроблено фото чи відео

Один з найкращих інструментів для виявлення дезінформації — це наші очі. Завдяки навичкам спостереження та «гугління», ми можемо швидко знайти, чи є фотографія справжньою, чи лише видається такою.

Розглянемо цей твіт від The New York Post. Йдеться про перший випадок підтвердженого коронавірусу на Манхеттені. Алессандра Біаджі, американська сенаторка, яка представляє цю територію, швидко довела, що на опублікованій виданням фотографії – чоловік-азіат, який перебуває у Квінсі (це зовсім інша адміністративно-територіальна одиниця Нью-Йорка).

Як перевірити хто з них правий?

Ми можемо використати вуличні знаки та вивіски магазинів, щоб знайти те саме місце на карті. Шукаємо: "Duane Reade Main Street New York Queens", і нам представлять три варіанти.

У Google мапах ми можемо поставити маленького жовтого чоловічка на дорогу, щоб отримати вид з вулиці. Так ми зможемо побачити ті самі будинки з тієї самої перспективи, що і фотограф.

Поради

- Шукайте підказки в архітектурі, дорожніх знаках, одязі людей, русі машин (право- чи лівобічний), назвах закладів, підприємств тощо.
- Що ви можете пошукати і перевірити? Чи можете ви знайти те саме місце на мапі?

Кожен з нас може запобігти вірусу інфекції, якщо не буде обмінюватися неправдивою інформацією з друзями та родиною, збурюючи тривогу чи паніку.

5 QUICK WAYS TO DOUBLE-CHECK CORONAVIRUS INFORMATION ONLINE

- 1. If a story is too good to be true, it probably is**
False and misleading stories spread like wildfire because lies can be sexier than the truth
- 2. Use reverse image search to verify pictures**
Real photographs that have not been edited at all can get reshared to fit a new narrative and spread misinformation
- 3. Use thumbnails to verify videos**
Using reverse image search, you can take several thumbnails from any video and check whether it's been posted online before
- 4. Remember, not all research is created equal**
Always check with official sources. Just because something has a chart or a table doesn't mean it's true
- 5. Use geolocation to double check places**
With observation skills and a bit of googling, we can quickly check where a photo or video was taken

Find out more at firstdraftnews.org/latest

FIRSTDRAFT

5 швидких кроків, щоб двічі перевірити інформацію онлайн:

1. Це занадто добре, щоб бути правдою.

Фальшиві та оманливі історії поширюються, як пожежа, тому що люди обожнюють ними ділитися. Брехня може бути значно привабливішою, ніж правда.

2. Перевіряйте зображення за допомогою зворотного пошуку зображень.

Реальні фото можуть бути використані в іншому псевдоконтексті.

3. Використовуйте зображення попереднього перегляду (картинка-мініатюра, що стоїть на заставці відео на ютубі та інших сайтах), щоб верифікувати відео.

Використовуючи зворотний пошук зображень, можна взяти декілька зображень з попереднього перегляду будь-якого відео та перевірити, чи були вони опубліковані раніше.

4. Пам'ятайте, не всі дослідження є рівноцінними.

Використовуйте для перевірки офіційні джерела.

5. Використовуйте геолокацію для перевірки місць.

Трохи спостережливості і пошук онлайн дозволять швидко визначити, де було зроблене фото чи записане відео.

Джерело: <https://firstdraftnews.org/latest/5-tips-ways-we-can-all-covid19-check-coronavirus-information-online-fake-disinformation-misinformation/>

ДОСТОВІРНІ ДЖЕРЕЛА ПРО КОРОНАВІРУС

(адаптовано за матеріалом a16z Editorial)¹¹

ОФІЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

Центри з контролю та профілактики захворювань в США (CDC, Centers for Disease Control and Prevention)

випадки захворювання в США –

<https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/cases-in-us.html>

інформація для підприємств, шкіл та громад –

https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/community/index.html?CDC_AA_refVal=https%3A%2F%2Fwww.cdc.gov%2Fcoronavirus%2F2019-ncov%2Fpreparing-individuals-communities.html

FAQ для подорожуючих

<https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/travelers/faqs.html>

ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я)

регулярні звіти про ситуацію

<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports/>

Портал про коронавірус

<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>

ТРЕКЕРИ ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДАНИХ

Worldometer

[більше про цей ресурс]

<https://www.worldometers.info/coronavirus/>

Центр системології та інженерії при Університеті Джонса Гопкінса (Меріленд, США)

[також див. <https://coronavirus.jhu.edu>]

<https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6>

Історія розвитку вірусів у світі за певний період

Доступні фільтри за місцем розташування, можливо побачити розвиток вірусів та як вони пов'язані між собою

<https://nextstrain.org/ncov>

<https://www.gisaid.org/epiflu-applications/next-hcov-19-app/>

¹¹ <https://a16z.com/2020/03/08/novel-coronavirus-and-covid-19-disease-resources-readings/>

Мапа зареєстрованих випадків New York Times

<https://www.nytimes.com/interactive/2020/us/coronavirus-us-cases.html>

Трекер COVID-19 журналістів The Atlantic та інших

Збирає інформацію з усіх 50 штатів США та Округу Колумбія з метою надати публічний доступ до даних про тестування

[більше про авторів та їхню методологію]

<http://covidtracking.com/>

Трекінг можливості тестування COVID-19 Американського інституту підприємництва

<https://twitter.com/COVID2019tests>

Різноманітна статистика, трекери та візуалізації від оксфордських Our World in Data

[використовуючи дані ВООЗ, більше про них]

<https://ourworldindata.org/coronavirus>

Погляд на підсумкові дані

[дані з офіційних джерел, вебсайт створено учнем старшої школи]

<https://ncov2019.live/data>

СПИСКИ ТА САЙТИ З ДАНИМИ

Все відносно теми коронавірусу на базі сайту Golden

Можна знайти свіжу інформацію щодо потенційного лікування, вакцини, тестування, та інші матеріали

https://golden.com/wiki/Cluster%3A_COVID-19-ZXJX9AR

Нуклеотидні послідовності, біоінформатичні дані, інформація про геном

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/genbank/sars-cov-2-seqs/>

Дані про послідовність з GenBank

Пошук та аналіз даних про SARS-CoV-2 [більше про GenBank]

https://www.ncbi.nlm.nih.gov/labs/virus/vssi/#/virus?SeqType_s=Nucleotide&VirusLineage_ss=Wuhan%20seafood%20market%20pneumonia%20virus,%20taxid:2697049

Список клінічних досліджень

[це умови пошуку; включають відповідні синоніми]

<https://clinicaltrials.gov/ct2/results?cond=%22wuhan+coronavirus%22>

САЙТИ З ДОСЛІДЖЕННЯМИ ТА МЕДИЧНИМИ ЖУРНАЛАМИ

LitCovid

Відбірне повноцінне джерело для слідкування за останньою науковою інформацією Національного центру біотехнологічної інформації від Національної Медичної Бібліотеки (надає доступ до наукових праць в PubMed)

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/research/coronavirus/>

Статті в Геноміці охорони здоров'я та базі знань про здоров'я Геноміки та точності

Ресурс Офісу геноміки охорони здоров'я, що дає змогу зорієнтуватися в науковій літературі та останніх новинах

<https://phgkb.cdc.gov/PHGKB/phgHome.action?query=Coronavirus&action=search&MySubmit=Search>

Медичний журнал Нью-Інгленд (New England Journal of Medicine)

<https://www.nejm.org/coronavirus>

Журнал Американської медичної асоціації (Journal of the American Medical Association)

<https://jamanetwork.com/journals/jama/pages/coronavirus-alert>

Журнал «Lancet»

<https://www.thelancet.com/coronavirus>

Elsevier

(публікує The Lancet та інші журнали)

<https://www.elsevier.com/connect/coronavirus-information-center>

Журнал та видавнича група «Nature»

<https://www.nature.com/subjects/sars-virus>

РЕКОМЕНДОВАНІ АГЕНЦІЇ ТА МЕДІА-ХАБИ

Національна медична бібліотека (від Національних інститутів здоров'я)

Ресурси та інформація про захворювання коронавірус

https://www.nlm.nih.gov/index.html#Novel_Coronavirus

Управління з продовольства і медикаментів США (FDA, U.S. Food & Drug Administration)

Останні новини від управління, в тому числі дозволи та експертизи

<https://www.fda.gov/emergency-preparedness-and-response/mcm-issues/coronavirus-disease-2019-covid-19>

Stat News (від видання The Boston Globe)

Безкоштовний доступ до останніх новин в обхід paywall і щоденні підсумки

<https://www.statnews.com/tag/coronavirus/>

ПІДГОТОВКА ТА РЕАГУВАННЯ

Про 'випрямлення кривої'

Гелен Брансвел, Stat, 11 березня 2020

<https://www.statnews.com/2020/03/11/flattening-curve-coronavirus/>

Також див. The Economist, New York Times

Щорічний звіт про світову підготовку до надзвичайних ситуацій в сфері охорони здоров'я

ВООЗ, 19 вересня 2019

https://apps.who.int/gpmb/assets/annual_report/GPMB_annualreport_2019.pdf

Заходи для пом'якшення наслідків пандемії в громадах

CDC та ін., 21 квітня 2017

https://www.cdc.gov/mmwr/volumes/66/rr/rr6601a1.htm#_blank

ІНШІ ОПОРНІ МАТЕРІАЛИ

Про порівняння коронавірусу з грипом

Роксан Хамзі, Wired, 8 лютого 2020

«Критика у відповідь на критику щодо інфекційних захворювань – банальна й небезпечна водночас»

Як зрозуміти RO (базове репродукційне число), що воно може, а що не може пояснити

Ед Йонг, The Atlantic, 28 січня 2020

«Підозріло маленьке число, що підбурює острахи щодо коронавірусу»

Про визначення пандемії та інше

Гелен Брансвелл (з додатками Ендрю Джозефа), STAT, 12 лютого 2020

«Зрозуміти пандемію: що це означає, а що не означає, і що далі в ситуації з коронавірусом»

БОРОТЬБА З КОРОНАПАНІКОЮ ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ

Руйнівники міфів

Поради для громадськості від ВООЗ

<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/myth-busters>

Як продратися крізь дезінформацію під час інфодемії

OneZero на Medium [див. також: “продираємось крізь епідемію”]

<https://onezero.medium.com/the-simplest-way-to-spot-coronavirus-misinformation-on-social-media-4b7995448071>

Факт-чекінг мемів та дезінформації

<https://www.snopes.com/collections/coronavirus-collection-memes/>

Факт-чекінг реагування різних урядів

Досліджує чутки про те як уряди та організації по всьому світу реагують на кризу

<https://www.snopes.com/collections/coronavirus-government-role/>

Важливі акаунти тих, хто розбирається в тому чи іншому аспекті коронавірусу (з посиланнями на їх досвід та бекграунд)

Журналісти

@helenbranswell – Гелен Брансвел

@kakapec – Кай Купфершмідт

@sciencecohen – Джон Коен

Агентства та інституції

@cdcdirector – Роберт Редфілд

@drnancym_cdc – Ненсі Мезоньє

@drtedros – Тедрос Адханом Гебреєзус

@uwvirology – Кафедра вірології Вашингтонського університету

@jhsp_hchs – Центр охорони здоров'я Джонса Гопкінса

@lshtm – Лондонська школа гігієни та тропічної медицини

Тематичні експерти

@mlipsitch – Марк Ліпсіч

@cmyeaton – Кейтлін Ріверс

@t_inglesby – Том Інглзбі

@trvb – Тревор Бедфорд

@florian_krammer – Флоріан Крамер

Інші

@scottgottliebmd – Скотт Готліб

@maiamajder – Майя Мажумдер

@ameshaa – Амеш Адалья

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

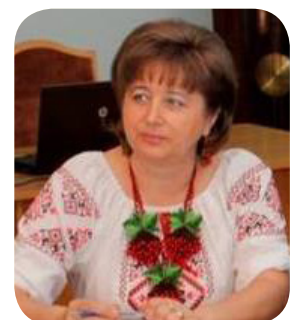
Волошенюк Оксана, менеджерка медіаосвітніх програм Академії української преси, науковий співробітник відділу екранних мистецтв та культурології ІМФЕ ім. М. Рильського НАН України, співавтор та науковий редактор 18 посібників, підручників, навчальних програм із медіаосвіти та медіаграмотності. З 2010 року – координатор та консультант мережі медіапедагогів. Член Міжнародної федерації кінопреси (FIPRESCI), Національної спілки кінематографістів, Спілки кінокритиків України. Співавтор Державного стандарту середньої освіти Нової української школи.

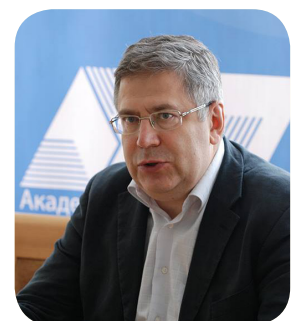
Дегтярьова Галина, завідувачка катедри методики навчання мов і літератури КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», доктор педагогічних наук, випускниця 1-ї Літньої школи медіаосвіти АУП, регіональний координатор впровадження медіаосвіти в навчальні заклади Харківської області, медіатренер, медіапедагог, учасниця міжнародного проєкту «МедіаНавігатор», спрямованого на укріплення медіаграмотності в країнах Східної Європи. Співавтор науково-методичного посібника «Практична медіаосвіта: авторські уроки» (2013), науково-методичного посібника «Формування медіаграмотності педагогів» (2014), рекомендованого МОН України, навчально-методичного посібника для вчителя 8 (9) класу «Основи медіаграмотності: плани-конспекти уроків» (2014) та інших.

Євтушенко Раїса, головний спеціаліст Директорату шкільної освіти Міністерства освіти та науки України, середньої та дошкільної освіти МОНУ, співавтор та науковий редактор посібників та підручників із медіаосвіти та медіаграмотності, співавтор навчально – методичного комплексу з громадянської освіти, підручника з основ гендерної рівності для учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Іванов Валерій, доктор філологічних наук (1996), професор (2000). Президент Академії української преси, завідувач катедри реклами та зв'язків з громадськістю Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Член Комісії з журналістської етики; перший віце-президент Всеукраїнського благодійного фонду «Журналістська ініціатива». Професор Іванов – автор і співавтор понад 500 наукових робіт, зокрема 30 монографій і 48 брошур, 10 підручників і 26 навчальних посібників. Статті надруковані в Швейцарії, Німеччині, Польщі, Словаччині, Росії, Білорусі, Вірменії, Казахстані. Наукові інтереси: теорія та соціологія масової комунікації, медіаграмотність.

Каліберда Микита, народився й прожив більшу частину життя у Львові. Закінчив у 2008 році за спеціальністю «біохімія ЛНУ імені Івана Франка. Працював учителем. Активний учасник турнірного руху: вже багато років створює завдання, член журі та методичної комісії Всеукраїнського турніру юних хіміків. 2017 року став переможцем міської програми «Успішний педагог». У його доробку рекомендовані МОН підручники з біології для учнів 9–11 класів, а також посібник серії «Шкільна бібліотека» для учнів 5–6 класів, численні робочі зошити з біології.

Мокрогуз Олександр, завідувач катедри суспільних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, доцент, кандидат педагогічних наук. Співавтор шкільних програм, підручників та навчально-методичних посібників із громадянської освіти, історії, медіаосвіти, рекомендованих МОН для загальноосвітньої школи та педагогічних ВНЗ України. Член Всеукраїнської спілки викладачів суспільних дисциплін і громадянської освіти.

Потапова Валентина, народилася в місті Ялті. З 2003 по 2014 рік працювала старшим викладачем катедри історії, правознавства та методики викладання Кримського гуманітарного університету. Працюючи в університеті, у вересні 2011 року створила громадську організацію – Центр громадянської просвіти «Альменда». 2009–2016 рр. – регіональний представник Міжнародного фестивалю документального кіно з прав людини Docudays.UA у м. Ялті/Бердянську. Має великий досвід організації кіноклубів. З 2011 року займається просуванням та розвитком медіаосвіти. Після переїзду з окупованої території до Києва працює як громадський діяч. Основні напрямки роботи: моніторинг та дослідження стану громадянського суспільства АР Крим та України; організація заходів (лекторіїв, круглих столів, семінарів, конференцій, виставок, консультацій) із залученням представників громадськості, органів державної влади та місцевого самоврядування, експертів із різних галузей суспільного життя; просвітницька та навчально-методична робота в сфері прав людини; медіаосвіта; проведення інформаційних кампаній щодо розвитку громадянського суспільства (<http://almenda.org/>).

Шаламов Руслан, директор із науково-методичної роботи Творчого об'єднання «Соняшник», кандидат біологічних наук, заслужений вчитель України. Народився й живе в Харкові. Працював учителем у школах, викладав у ЗВО. Автор підручників, посібників із біології для учнів закладів загальної середньої освіти. Голова методичної комісії природознавчої гри «Геліантус». Співавтор Державного стандарту середньої освіти Нової української школи. Активний провідник ідей компетентнісного навчання й розвитку критичного мислення.

ЗАГАЛЬНА РЕДАКЦІЯ:

Волошенюк О., Дегтярьова Г., Каліберда М., Мокрогуз О., Потапова В., Шаламов Р. Освітні практики із запобігання інфодемії, або Як не ізолюватися від правди.

Кулаков Андрій, менеджер медіапроектів, журналіст, медіаексперт, тренер і консультант зі стратегічних комунікацій, проєктного менеджменту, адвокації, медійної грамотності, протидії дезінформації, співавтор і редактор кількох посібників і курсів, директор з програмної діяльності ГО «Інтерньюз-Україна».

Технічний консультант:

Білоусов Павло, експерт з цифрової безпеки та ІТ-технологій, координатор програми DSS380 ГО «Інтерньюз-Україна».

Літературне редагування: **Телемко О.**

Верстка: **Калапунь Н.**

Академія української преси

тел. (044) 223 73 11

e-mail: info@aup.com.ua

Сайт: <http://aup.com.ua/>

Портал «Медіаосвіта та медіаграмотність»: <http://www.medialiteracy.org.ua/>

Сторінка на Facebook: <https://www.facebook.com/aupfoundation>

Інтерньюз- Україна

тел. (044) 458 44 40

e-mail: info@internews.ua

Сайт: internews.ua

Сторінка на Facebook: <https://www.facebook.com/internewsukraine/>

